

Antoni Lubelczyk

Sprawozdanie z archeologicznych badań wykopaliskowych w roku 2000 na stanowisku 22 w Strzyżowie

I. WSTĘP I OGÓLNE DANE O STATYGRAFII STANOWISKA

W okresie od 7 do 14 września 2000 r. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, z funduszy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu, prowadziło ratownicze i rozpoznawcze badania wykopaliskowe na stan. 22 w Strzyżowie „Zadworzu”. Stanowisko to znajduje się w otoczeniu dworu z przełomu XVIII i XIX wieku, i położone jest na cyplowatym skłonie „Żarnowskiej Góry”, która w tym miejscu przechodzi w rozległy i wysoko położony cypel, schodzący w kierunku zakola Wisłoka (ryc. 1). Odkryte ono zostało w 1995 roku przez J. Malczewskiego, przy okazji opracowywania wytycznych konserwatorskich do planu zagospodarowania gminy Strzyżów. Zwrócił on wtedy uwagę na duże kamienne piwnice pod stodołą oraz w ogrodzie, które uznał za pozostałość o wiele starszego założenia. Hipotezę tą zdają się potwierdzać przedstawione przez niego stare mapy i plany katastralne (mapa Miega i plan katastralny z roku 1851). Plan katastralny z roku 1851 pokazuje nam tutaj zabudowania dworskie w kształcie litery L, zamknięte od wschodu i północy plotem lub parkanem. Z narożnika tego założenia zamykającego się w kwadracie, wychodzi droga, sugerująca istnienie tutaj bramy (ryc. 9). Na istnienie w wieku XVII znacznie umocnionego dworu wskazuje również fakt obrony mieszczan strzyżowskich przed Rakoczym, w tym właśnie miejscu, a nie w mieście.

Już w trakcie inspekcji stanowiska w roku 1995, na polu ornym od strony południowej, natrafiono na liczne kamienie oraz fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytnej. Następnie wiosną 1996 i 2000 roku, w bardziej sprzyjających warunkach, powtórzono jeszcze badania powierzchniowe, rozszerzając znacznie zasięg stanowiska i uzyskując materiał od neolitu po okres nowożytny. Na obecnym etapie rozeznania, omawiane stanowisko o powierzchni 6 ha, zajmuje całe wypłaszczenie cypla wokół dworu i jego skłón w kierunku południowo-wschodnim, ale zebrany stąd materiał nie był rozłożony równomiernie. W sumie pozyskano stąd 120 fragmentów ceramiki, przy czym ze względu na charakter, chronologię i gęstość występowania materiału wyróżnić można kilka stref (ryc. 1):

Strefa A. Dwór i jego najbliższe otoczenie, z oficyną, stodołą i piwnicami (w granicach dworskiego założenia z XVII–

–XVIII wieku). Ze względu na pokrycie i zabudowę terenu, nie pozyskano stąd zabytków archeologicznych. Niemniej jednak, na podstawie ustaleń J. Malczewskiego (1995), obszar ten należy uznać za strefę dworu obronnego z okresu XVI i XVII wieku oraz prawdopodobnie również średniowiecznej (o ile nie wczesnośredniowiecznej) siedziby rycerskiej.

Strefa B. Pola otaczające ww. zespół dworski od strony południowej, zachodniej i północnej. Pozyskano stąd 101 fragmentów ceramiki, w tym: 2 fragmenty ceramiki kultury pucharów lejowatych; 1 fragment ceramiki kultury przeworskiej; 2 fragmenty pradziejowe; 37 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej (XI–XII wiek) oraz 23 fragmenty z przełomu wczesnego i późnego średniowiecza, a także 24 fragmenty naczyń późnośredniowiecznych i 12 fragmentów ceramiki nowożytnej.

Pojedyncze fragmenty ceramiki kultury pucharów lejowatych i przeworskiej znalezione zostały od strony torów kolejowych wraz z ceramiką nowożytną i z przełomu wczesnego i późnego średniowiecza. Materiał wczesnośredniowieczny, zwłaszcza ze starszej fazy (XI–XII wiek), wyraźnie koncentrował się nad krawędzią obniżenia, rozpoczynającego się tuż za południowo-wschodnim narożem dawnej oficyny.

W tym samym rejonie znaleziono też większość materiału późnośredniowiecznego, w tym 3 wylewy garnków ceglanych z charakterystycznym ostrym żeberkiem na kołnierzu i prosto ściętą krawędzią wylewu – typ 4c A. Wałowy, występujące w Polsce południowej od połowy XIII do XV wieku (A. Wałowy 1979, tabl. V, s. 78) oraz 1 fragment wylewu garnka z pogrubioną od dołu krawędzią wylewu, w typie 7 (b lub c) występujące aż do początku wieku XVI (A. Wałowy 1979, s. 78).

Natomiast mało charakterystyczny materiał ceramiczny z przełomu wczesnego i późnego średniowiecza, znajdowano zarówno wraz z wyżej omówionym materiałem wczesno- i późnośredniowiecznym, jak i po przeciwnej stronie stanowiska, przed wjazdem do zespołu od strony północnej. Ze względu na znajdujące się tutaj ogrody, znajdowano go tylko w kretówkach i dlatego jest on bardzo rozdrobniony.

Ceramika nowożytna występowała głównie na polu ornym na wprost dworu. Na uwagę zasługują: 2 fragmenty ta-

Ryc. 1. Strzyżów, miasto powiatowe. Położenie stanowiska 22 względem najbliższych stanowisk z wczesnego- i późnego średniowiecza
 Abb. 1. Strzyżów, Kreisstadt. Lage der Fundstelle 22 im Vergleich zu den benachbarten Fundstellen aus dem frühen und späten Mittelalter
 Рис. 1. Стрижов, повятный город. Местонахождение памятника 22 относительно ближайших памятников раннего и позднего средневековья

lerzy z zieloną polewą (w tym 1 z ornamentem linii falistej na kołnierzu); 2 wylewy garnków o formie typowej dla XVI–XVII wieku oraz 1 fragment brzuśca garnka z głęboko rytym ornamentem rowkowym, ale pokrytym jasnozieloną polewą.

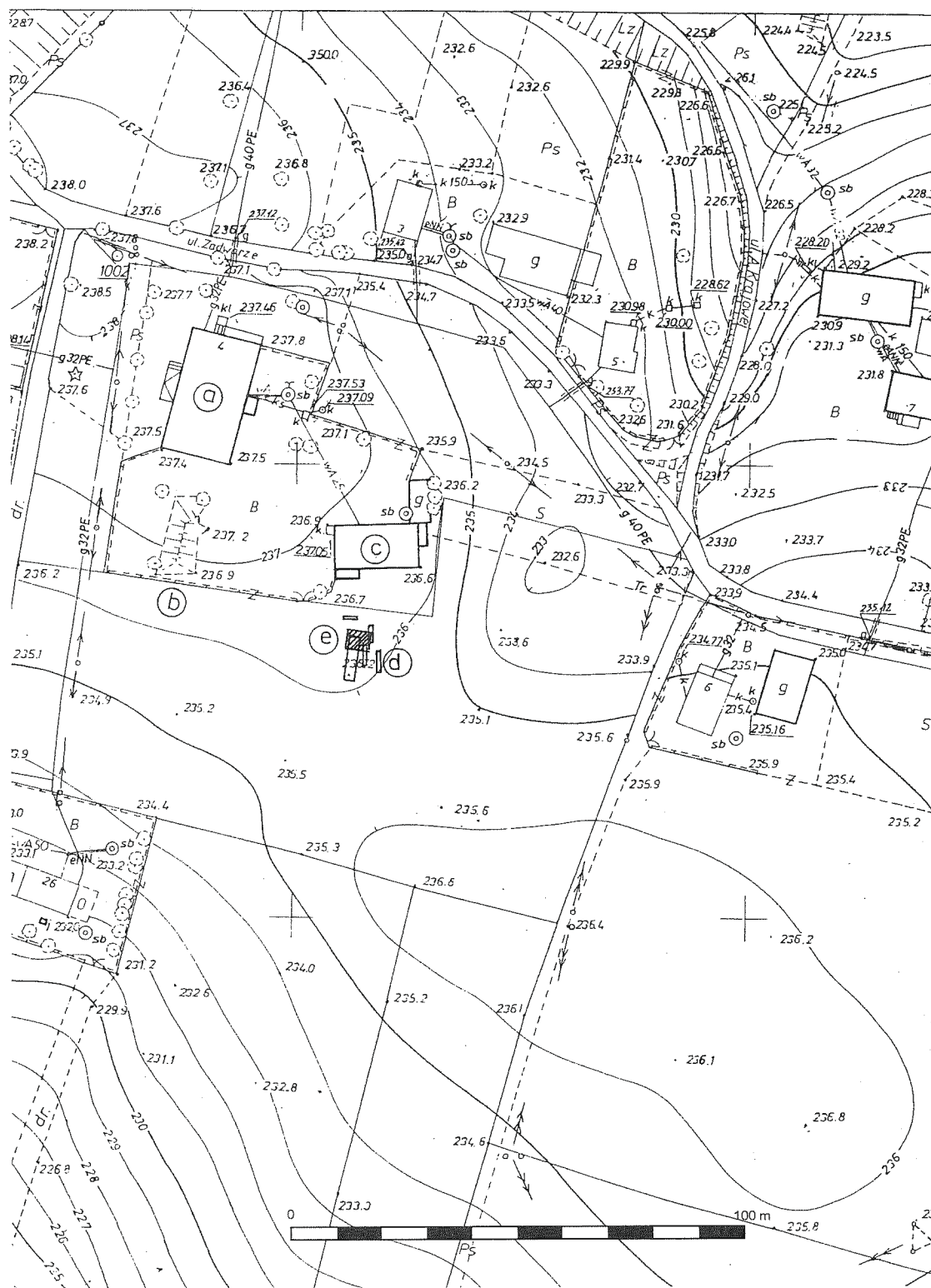
Strefa C – wyniesienie położone około 100 m na południowy wschód od dworu. W trakcie badań powierzchniowych w 1996 i 2000 roku, pozyskano stąd 2 drobne fragmenty ceramiki pradziejowej oraz 10, mało charakterystycznych ale dobrze obtoczonych fragmentów brzuśców barwy ceglastej z przełomu wczesnego i późnego średniowiecza.

Strefa D – dość stromy stok cypla, opadającego ku Wisłokowi, położony na południowy wschód od skupiska C. Znalaziono tutaj 7 fragmentów mało charakterystycznej ceramiki z późnego średniowiecza.

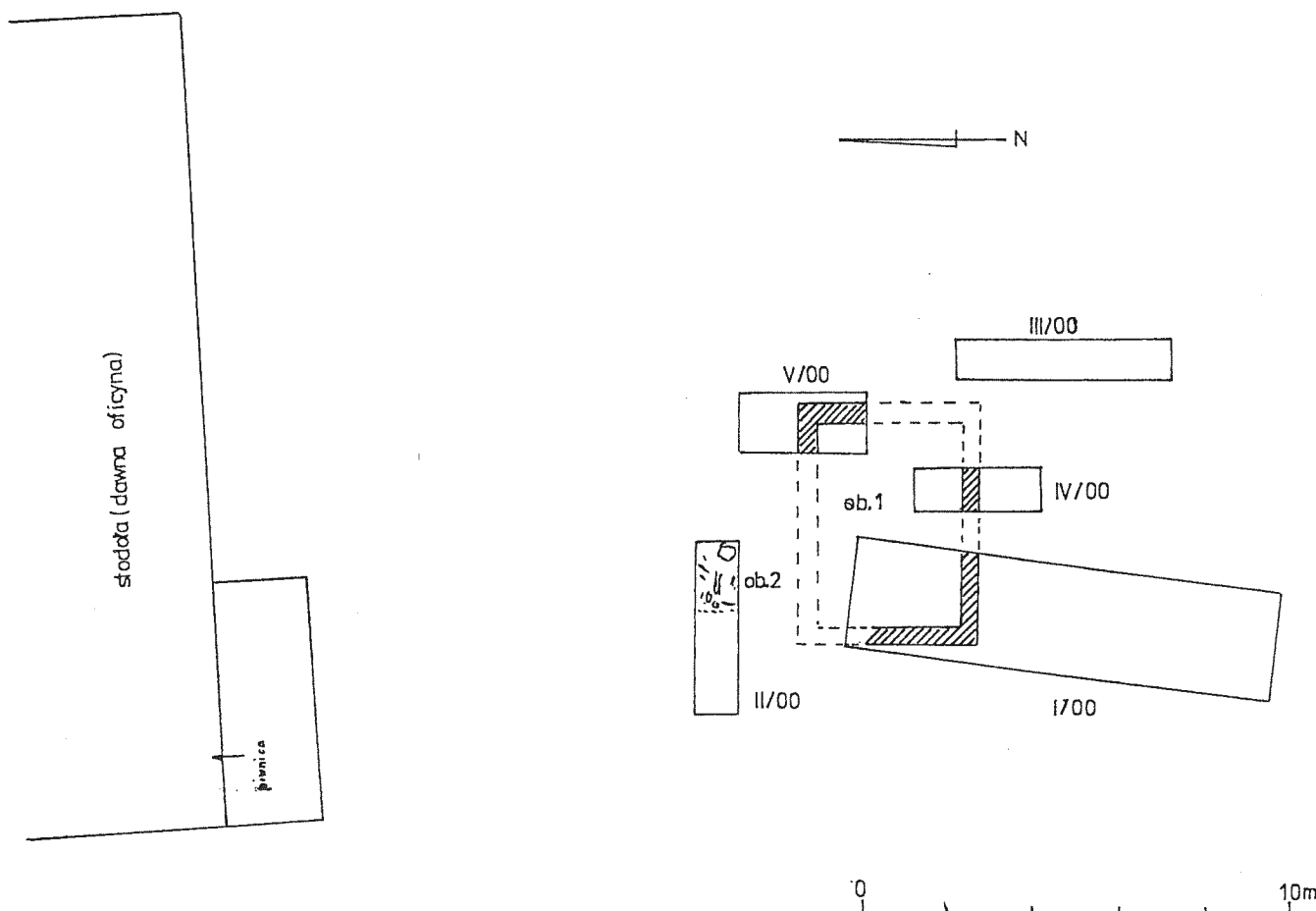
W wyniku informacji o ciągle wyorywanych dużych kamieniach, zdecydowano się rozpocząć tutaj ratownicze badania wykopaliskowe. Wykopy archeologiczne założono kilkanaście metrów na południe od zespołu dworskiego, w miej-

scu gdzie ciągle wyorywane są duże kamienie oraz występowało skupisko materiału wczesno- i późnośredniowiecznego (ryc. 2 i 3).

Ze względu na dużą głębokość wykopów sięgającą 2 metrów oraz dużą pracochłonność przy eksplorowaniu odkrywanych murów, w roku bieżącym przebadano tylko powierzchnię 41 m². Wstępnie planowano wykonać kilka wykopów przecinających wypłaszczenie cypla, które pozwoliłoby uchwycić stratyografię stanowiska na nieco większej przestrzeni. Niestety nie udało się tego zrealizować, ze względu na odsłonięcie już w pierwszym wykopie, południowo-zachodniego narożnika kamiennej piwnicy i potrzebę uchwycenia pełnego jej zasięgu. Ten podstawowy wykop I/2000 o długości 10 m i szerokości 2,5 m założony został 15 m w kierunku południowym od stodoły, na wprost kamiennej przybudówki, a pozostałe wykopy (II–V), zakładano w niewielkiej odległości od niego, na linii odsłoniętych murów. Posiadały one szerokość tylko

- Ryc. 2. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Zespół dworski oraz lokalizacja wykopów archeologicznych i zarys odsłoniętej piwnicy kamiennej na podstawie mapy zasadniczej w skali 1: 1000: a – dwór; b – piwnica na ogrodzie; c – oficyna (obecnie stajnia); d – wykopy archeologiczne; e – zarys odsłoniętej piwnicy (obiektu 1)
- Abb. 2. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Gutshofkomplex und Lokalisierung der archäologischen Einschnittsgräben sowie auch Grundriß des freigelegten Kellers aufgrund der Grundkarte 1: 1000: a – Gutshofgebäude; b – Keller im Garten; c – Vorhaus (heute Stall); d – archäologische Einschnittsgräben; e – Grundriß des freigelegten Kellers (des Objekts 1)
- Рис. 2. Стжижов, повятый город, пам. 22. Комплекс усадьбы, местонахождение археологических раскопов и очертания погреба, открытого на основании карты в масштабе 1: 1000: а – усадьба; б – погреб в огороде; с – хозяйственная постройка (в настоящее время – конюшня); d – археологические раскопы; e – очертания погреба (объект 1)

Ryc. 3. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Lokalizacja wykopów archeologicznych i obiektów względem dawnej oficyny
 Abb. 3. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Lokalisierung der archäologischen Einschnittsgräben im Bezug auf das ehemalige Vorhaus
 Рис. 3. Стжижов, повятовой город, пам. 22. Расположение археологических раскопов и объектов относительно старой хозяйственной постройки

1 m i długość od 3 do 5 m. W wykopach tych udało się uchwycić pełny zarys tej piwnicy, która posiadała długość 5,5 m i szerokość 4,30 m. Koronę murów tej piwnicy odsłaniano średnio na głębokości 1 m, a ich stopę na głębokości 2 m.

Ze względu na brak miejsca nie będę omawiał szczegółowo wyróżnionych warstw w poszczególnych wykopach, a jedynie przedstawię ogólną stratyografię stanowiska¹, którą przybliżają nam zamieszczone rysunki profili poszczególnych wykopów.

Przebadana część stanowiska znajduje się na wypłaszczeniu rozległego cypla i nad dość głębokim obniżeniem od strony wschodniej, rozdzielającym dwa wyniesienia za oficyną. Wysokość bezwzględna tego rejonu oscyluje między 236,00 a 236,70 m n.p.m.

Warstwa orna w tym rejonie jest dość znaczna i wynosi około 30–40 cm. Pod nią, poza strefą odsłoniętej piwnicy, występuje przeważnie szadobeżowa gliniasta ziemia, o miąższości około 40 cm. Warstwy tej nie stwierdzono w wykopie V/2000, a w wykopie I, na jego większym fragmencie, zalega ona na żółtej ziemi z kamieniami (nr 8). Spąg tej warstwy, a strop calca, znajduje się w tym układzie na głębokości około 60–70 cm (235,40–235,60 m n.p.m.) i z takim właśnie nadkładem ziemi należy liczyć się w obrębie całego stanowiska (oczywiście poza strefą występowania obiektów archeologicznych). W miejscach w których znajdowały się obiekty archeologiczne w postaci piwniczek, eksploracja konieczna była do głębokości 2 m. Po przedstawieniu podstawowej sekwencji warstw na omawianym stanowisku, przejdę do analizy odkrytych obiektów i ich najbliższego otoczenia.

¹ W sposób wyczerpujący charakter i zawartość poszczególnych warstw omówiłem w sprawozdaniu z badań, przekazany rzeszowskiej delegaturze Służby Ochrony Zabytków.

II. OBIEKTY

Obiekt 1 – piwnica kamienna odsłonięta w wykopie I, IV i V/2000 (ryc. 3, 7). Posiadała ona wewnętrzne wymiary 5x3,40 m i mury o grubości od 40 do 60 cm. Zachowały się tylko dolne partie ścian na wysokość 80–100 cm, a tylko wyjątkowo w wykopie V/2000, ściana zachowała się aż na wysokość 150 cm. Koronę murów odsłanianio przeważnie na głębokości 100–120 cm tj. na poziomie 235,20–235,35 m n.p.m, a stopę muru na głębokości 180–200 cm (234,30–234,50 m n.p.m.). Piwnica ta, zmurowana była z niezbyt dużych płyt kamiennych o grubości 4–6 cm lub rzadziej, większych kamieni. Tylko w wykopie V/2000, stwierdzono w murze obecność dwóch cegieł. W dolnej partii kamienie te ułożone były bez zaprawy lub na cienkiej warstwie gliny, a w górnej na zaprawie wapiennej. Od strony wewnętrznej lico było starannie wypracowane i pionowe, natomiast od zewnątrz nieregularne, często zwężające się do środka. W wykopie I i V/2000 stwierdzono po stronie zewnętrznej piwnicy wyraźny wkop fundamentowy (ryc. 4, 6). Nie udało się natomiast natrafić na pozostałości posadzki wewnątrz piwnicy. Wyrównane lico wewnętrzne do samego dna i głęboka warstwa późnego zasypiska, pozwala się domyślać dna piwnicy mniej więcej na poziomie stopy murów piwnicy, chociaż nie wiadomo jak wytłumaczyć w tym przypadku obecność wewnątrz piwnicy w wykopie I/2000 warstw: 5–7. Warstwa nr 5 to rumosz kamienny z zaprawą i szarą ziemią, mogąca być poziomem budowlanym lub destrukcją piwnicy, niżej występowała gliniasta ciemnoszara ziemia (warstwa 6), w której znaleziono (lub w warstwie 5) 1 fragment białej ceramiki malowanej brązową farbą, 1 fragment płytki kafla z kopułą oraz 3 fragmenty kołnierzy kafla, a ostatnia przed całem warstwa 7 to żółta ziemia o szarawym odcieniu bez materiału archeologicznego.

We wszystkich wykopach wewnątrz piwnicy zasypane było ciemnoszarą ziemią z zaprawą i gruzem kamiennym, w której występował materiał od późnego średniowiecza po przełom XIX i XX wieku (tabl. I, 6–8; II, 1, 3, 4; por. też zestawienie 1). Natomiast nad murami piwnicy rysowały się wszędzie lejowate wkopy wypełnione szarożółtobrązową ziemią z gruzem kamiennym, które powstały zapewne po zniszczeniu piwnicy (ryc. 4–6). Znajdowano tutaj materiał datowany od późnego średniowiecza po wiek XVIII. Niewykluczone, że należy je datować bardzo późno, gdyż mogły być wkopami rabunkowymi za „materiałem kamiennym”, o czym świadczyć może wcinanie się tych wkopów w ewidentnie późne zasypisko piwnicy (warstwę 2).

Na uwagę zasługuje jeszcze znajdujący się po zewnętrznej stronie piwnicy w wykopie I/2000 regularny wkop wypełniony żółtą ziemią z drobnymi kamieniami (warstwa 8), który przechodzi w górnej partii w bardziej rozległą warstwę kulturową (ryc. 4). Odpowiada on warstwie nr 4 w wykopie IV/2000. Trudno jednoznacznie wypowiedzieć się na temat pochodzenia tego wkopu, ale wydaje się, że w miejscu tym mogło istnieć zejście do piwnicy, które uległo zasypaniu po likwidacji piwnicy. Za taką interpretacją przemawia próba nałożenia zarysu odkrytej piwnicy na plan katastralny z roku 1899. Okazuje się, że piwnica ta znajduje się pośrodku jedne-

go z domów, licując się z jego ścianą północną, a od strony południowej, pozostaje jeszcze sporo wolnej przestrzeni. Sądzić można, że przez środek domu przechodziła sień, z której wchodziło się do znajdującej się pod nią piwnicy. W żadnym z wykopów nie natrafiono na drzwi, a które mogą się znajdować w nieeksplorowanej części między wykopem I i IV/2000.

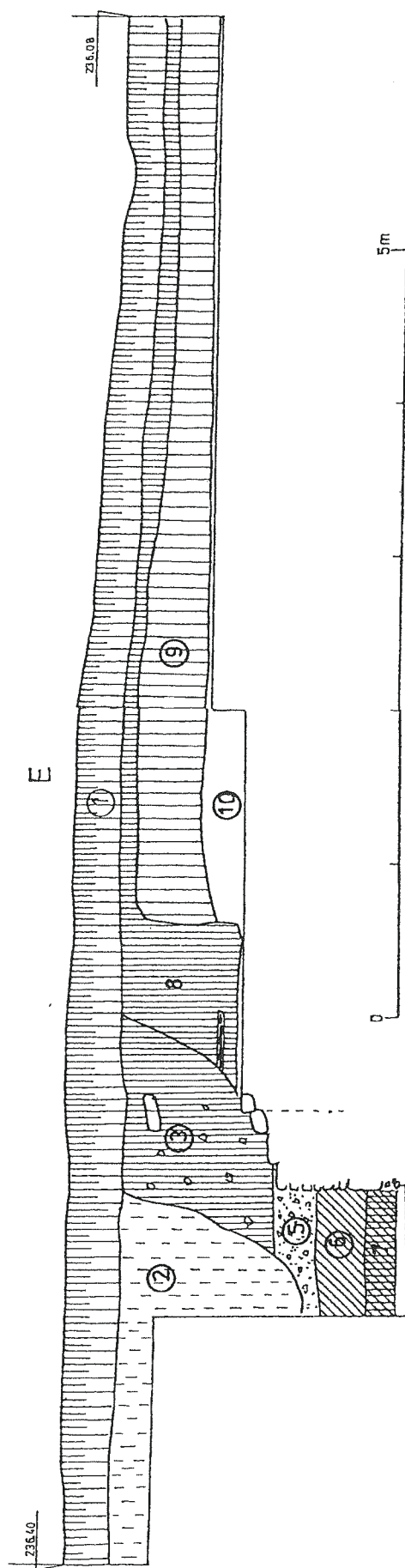
Pozostaje jeszcze do omówienia kwestia chronologii tej piwnicy, której nie łączyłbym z czasem wzniesienia wspomnianego wyżej budynku, co miało miejsce dopiero po roku 1851. Na planie katastralnym z tego roku (ryc. 9), w miejscu tym nie tylko, że nie ma tego domu, ale całe otoczenie dworu jest starannie zagospodarowane. Widzimy tutaj mnóstwo drzew posadzonych wzdłuż regularnych alejek. Wydaje się, że dopiero potem w miejscu istniejącej piwnicy wzniesiono, niezbyt okazały dom, skoro już w roku 1899, zaznaczony został jako przeznaczony do likwidacji. Z rozbiórką tego domu w tym czasie łączyłbym również likwidację piwnicy i powstanie luźnego nasypu (warstwa 2 i 3 w wykopach I, IV i V).

Tak późny czas likwidacji piwnicy, poświadczają najmłodsze elementy znajdujące w jej zasypisku – kawałki papy, kafle (tabl. II 4), butelki po piwie „Okocim” pochodzące z huty Gótz, a także fragmenty dachówki z cegielni w Bieździej. Dachówki te, jak i brak informacji o istnieniu w tym miejscu jakiegokolwiek budynku za pamięci miejscowej ludności, nie pozwalają nam przesunąć zbyt blisko naszych czasów, momentu likwidacji tej piwnicy. Jak wiadomo w roku 1870 powstała już duża cegielnia w pobliskim Dobrzechowie.

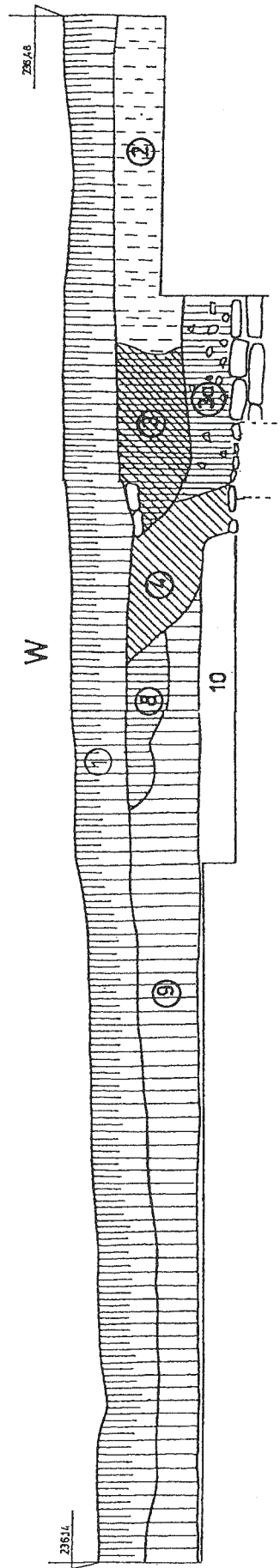
Pośrednio o chronologii piwnicy świadczy materiał archeologiczny z warstwy rumoszu, znajdującego się nad odsłoniętymi murami. Mieści się on jednak w szerokich ramach chronologicznych od późnego średniowiecza po wiek XVII, więc najmłodsze elementy wskazywać mogą na czas wzniesienia lub likwidacji piwnicy.

Bardziej miarodajnych danych dotyczących chronologii dostarczyła nam sekwencja stratygraficzna w wykopie V/2000. Piwnica przecięła tutaj wyraźnie warstwę 9 i 10 z przełomu późnego średniowiecza i wieku XVI. Pozyskano stąd mnóstwo ceramiki, przy czym przyniatająca ilość charakterystycznych jej elementów (wylewy, brzuśce ornamentowane) datowane są na okres późnego średniowiecza. Ewidentnie z warstw tych pochodzą jednak elementy młodsze jak patelnia z zieloną polewą czy ceramika biała z ornamentem malowanym brązową farbą², które najwcześniej datowane

² Ceramika biała, malowana brązową farbą, występuje powszechnie w Rzeszowie w 2 połowie XVI i 1 połowie XVII wieku, ale ciekawe informacje uzyskałem od kolegów ze Słowacji, w trakcie ostatniej konferencji sprawozdawczej, organizowanej przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, a mianowicie, że ten sposób zdobienia pojawił się na terenie Słowacji bardzo wcześnie (XIII wiek) ale tylko na dzbanach. Istotnie, także w naszym materiale są to jak się wydaje fragmenty samych dzbanów. To by wyjaśniało pewne sprzeczności pomiędzy masowym występowaniem materiału późnośredniowiecznego, a o wiele późniejszą jak się wydawało, malowaną ceramiką białą.

a b c d e f g h i j k

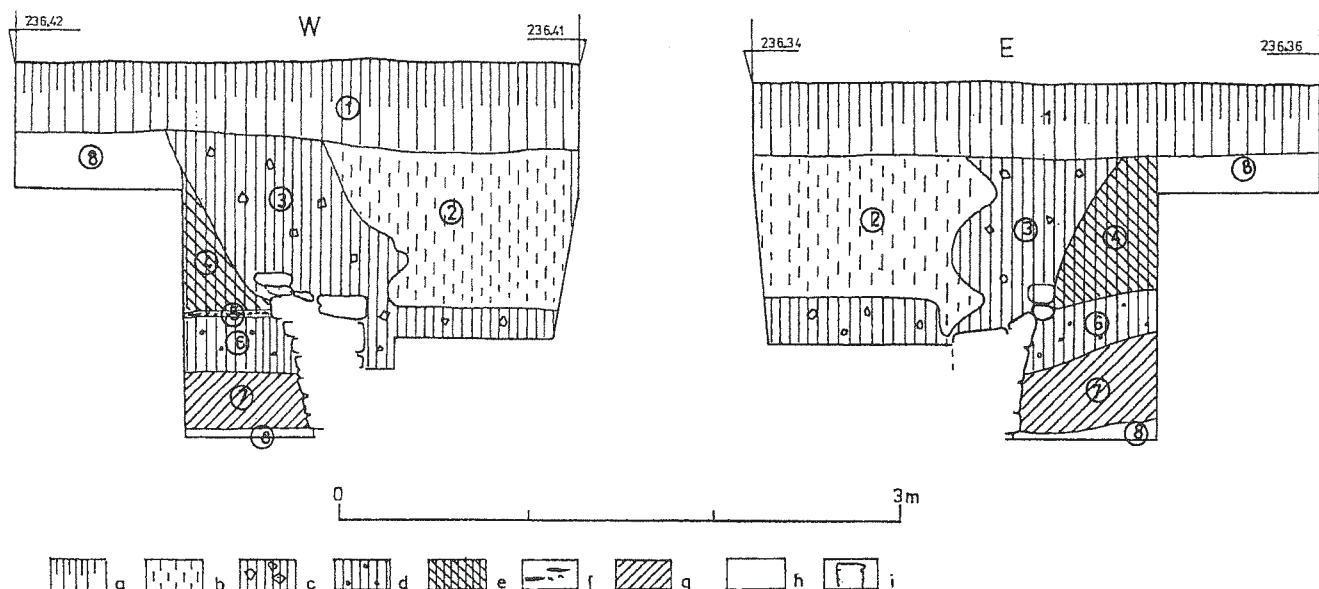

W

Рис. 4. Стрижów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop I/2000 – profile E i W: a – warstwa oma; b – luźne zasypisko piwnicy (szara ziemia z wapnem, zaprawą i gruzem); c – ciemnożółta ziemia z drobnymi kamieniami; d – żółto-brązowa ziemia z gruzem kamiennym, e – zwężła, szarobrazowa ziemia; f – brązowo-żółta ziemia; g – szarobrazowa ziemia z zaprawą i drobnymi rumoszem; h – ciemnoszara, gliniasta ziemia; i – calec (żółto-brązowa, szarobrazowa ziemia); j – fragmenty belek drewnianych; k – mur kamienny

Abb. 4. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben I/2000 – E und W – Profil: a – Ackererschicht; b – lockere Zuschüttung des Kellers (graue Erde mit Kalk, Mörtel und Schutt); c – dunkelgelbe Erde mit kleinen Steinen; d – gelbgraue Erde mit Steinschutt; e – dichte graubraune Erde; g – graubraune Erde mit mit Mörtel und kleinem Ge- steinschutt; h – dunkelgraue lehmige Erde; i – gewachsener Boden (gelbbraunes plastisches Lehm); j – hölzerner Balkenfragment; k – Steinmauer

Рис. 4. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп I/2000 – разрез E и W: a – пахотный слой; b – заполнение погреба (серая земля с раствором и строительным мусором); c – темно-желтая земля с мелкими камнями; d – желто-коричневая земля с мусором из камней; e – плотная серо-коричневая земля; f – коричнево-желтая земля; g – серо-коричневая земля с раствором и мелкими камнями; h – темно-серая, глинистая земля; i – материк (желто-коричневая пластическая глина); j – фрагменты бревен; k – каменная стена

Ryc. 5. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop IV/2000 – profile W i E: a – warstwa orna; b – luźne zasypisko piwnicy (jak w wykopie I); c – szarożółta ziemia z gruzem kamiennym; d – żółtoszara ziemia z drobnymi kamyczkami; e – żółtobrązowa glina; f – spalenizna; g – ciemnoszara, gliniasta ziemia; h – caleb (żółtopomarańczowa, plastyczna glina); i – mur kamienny

Abb. 5. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben IV/ 2000 – W und E – Profil: a – Ackerschicht; b – lockere Zuschüttung des Kellers (wie im Einschnittsgraben I); c – graugelbe Erde mit Steinschutt; d – graugelbe Erde mit kleinen Steinen; e – gelbbraunes Lehm; f – Verbrennungsschicht; g – dunkelgraue lehmige Erde; h – gewachsener Boden(gelboranges plastisches Lehm); i – Steinmauer

Рис. 5. Стжижов, повятовой город, пам. 22. Раскоп IV/2000 – разрез W и E: а – пахотный слой; б – заполнение погреба (как в раскопе I); с – серо-желтая земля с мусором из камня; д – желто-серая земля с мелкими камнями; е – желто-коричневая глина; ф – следы гари; г – темно-серая земля; h – материк (желто-оранжевая пластическая глина); i – каменная стена

mogą być na wiek XVI. Interesujące jest jednak to, że te młodsze elementy występują raczej w niższej zalegającej warstwie 10, a nie w warstwie 9. Być może mamy tu do czynienia ze stratygrafią odwróconą, zaistniałą w wyniku prac budowlano-remontowych w wieku XVI lub XVII.

Wreszcie w wykopie fundamentowym, stwierdzonym w tym wykopie znaleziono kilka fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej, która ze względu na dużą ilość materiału średniowiecznego występującego w sąsiedztwie, nie może stanowić żadnej podstawy do określenia czasu wzniesienia piwnicy. Na obecnym etapie rozeznania najbardziej prawdopodobnym okresem powstania piwnicy wydaje się wiek XVI ewentualnie 1 połowa XVII wieku.

Bogactwo materiału późnośredniowiecznego stwierdzonego w toku obecnych badań wykopaliskowych, o ile nie rozstrzyga kwestii chronologii odsłoniętych piwnic, to z całą pewnością świadczy o randze istniejącego tutaj ośrodka, zapewne o charakterze obronnym.

Obiekt 2 (ryc. 3, 8) – odsłonięty został w części wschodniej wykopu II/2000 na głębokości około 30 cm (236,10 m n.p.m.). Uwidocznił się jako wkop odcinający się wyraźnie od szadobeżowej gliny. Wypełniony był przeplatanką warstw szarej, żółtoszarej lub brunatnej ziemi. Wyraźniejszy jego zarys udało się uchwycić dopiero na głębokości 80–100 cm, kiedy to przybrał on formę podkowy, otwartej od strony północnej. Pełny jego zarys od tej strony nie został uchwycony, ze względu na małą szerokość wykopu, a po linii E-W mierzył około 2 m długości. Posiadał 150 cm miąższości, osiąga-

jąc spąg na poziomie około 234.60 m n.p.m. Od strony zachodniej i na niższym poziomie od strony południowej, ograniczony był wąskim ale głębokim pasmem szarej gliny, sprawiającej wrażenie jakiejś sztucznej zapory, być może drewnianej ściany, chociaż zastanawiające jest jego łukowate wygięcie. Wnętrze tej „podkowy” wypełnione było przeplatanką żółtej, szarożółtej, szarej i brunatnej ziemi z niezbyt licznymi kamieniami. W dolnych partiach obiektu (na głębokości 140–170 cm tj. na poziomie 235,05–234,65 m n.p.m.) stwierdzono obecność kilku mocno spróchniałych dranic i belek, które nie są jednak ze sobą przewiązane. Obok i pod tymi belkami leżało kilka kamieni. Jeden większy kamień znajdował się również w narożniku SE wykopu. Obiekt ten traktować można jako niewielką piwniczkę. Pozyskany stąd materiał archeologiczny (nr inw.13–23) pozwala ją datować na wiek XVI ewentualnie początek XVII wieku.

Poza tymi dwoma obiektami odkrytymi w trakcie badań wykopaliskowych, na uwagę zasługuje jeszcze widoczna na ogrodzie piwnica kamienna (ryc. 2) oraz podobne dwie piwnice pod obecną stajnią, a niegdyś oficyną dworską. Piwnica na ogrodzie jest obecnie bardzo dobrze widoczna, gdyż jest osypana grubą warstwą ziemi i przypomina kopiec. Znajduje się w południowo-zachodnim narożniku parceli, będąc łącznikiem w czworobocznym założeniu dworskim, między dworem i oficyną. Zorientowana jest ona w kierunku N-S, a wchodzi się do niej z boku kamiennymi schodami. Wejście to, zapewne wtórne, znajduje się na poziomie 237,90, a dno na gł. 235 m n.p.m. Zasadnicza piwni-

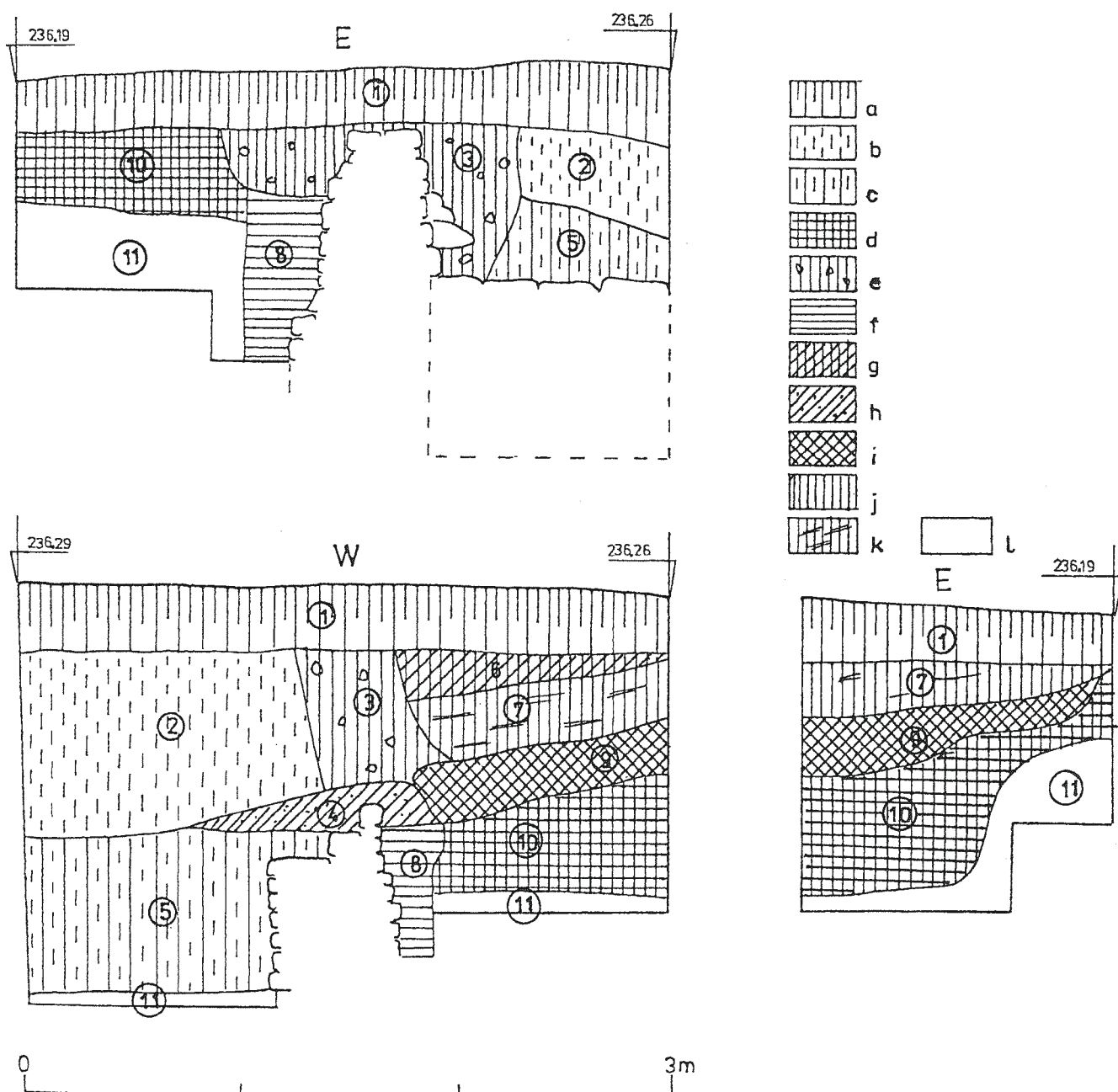
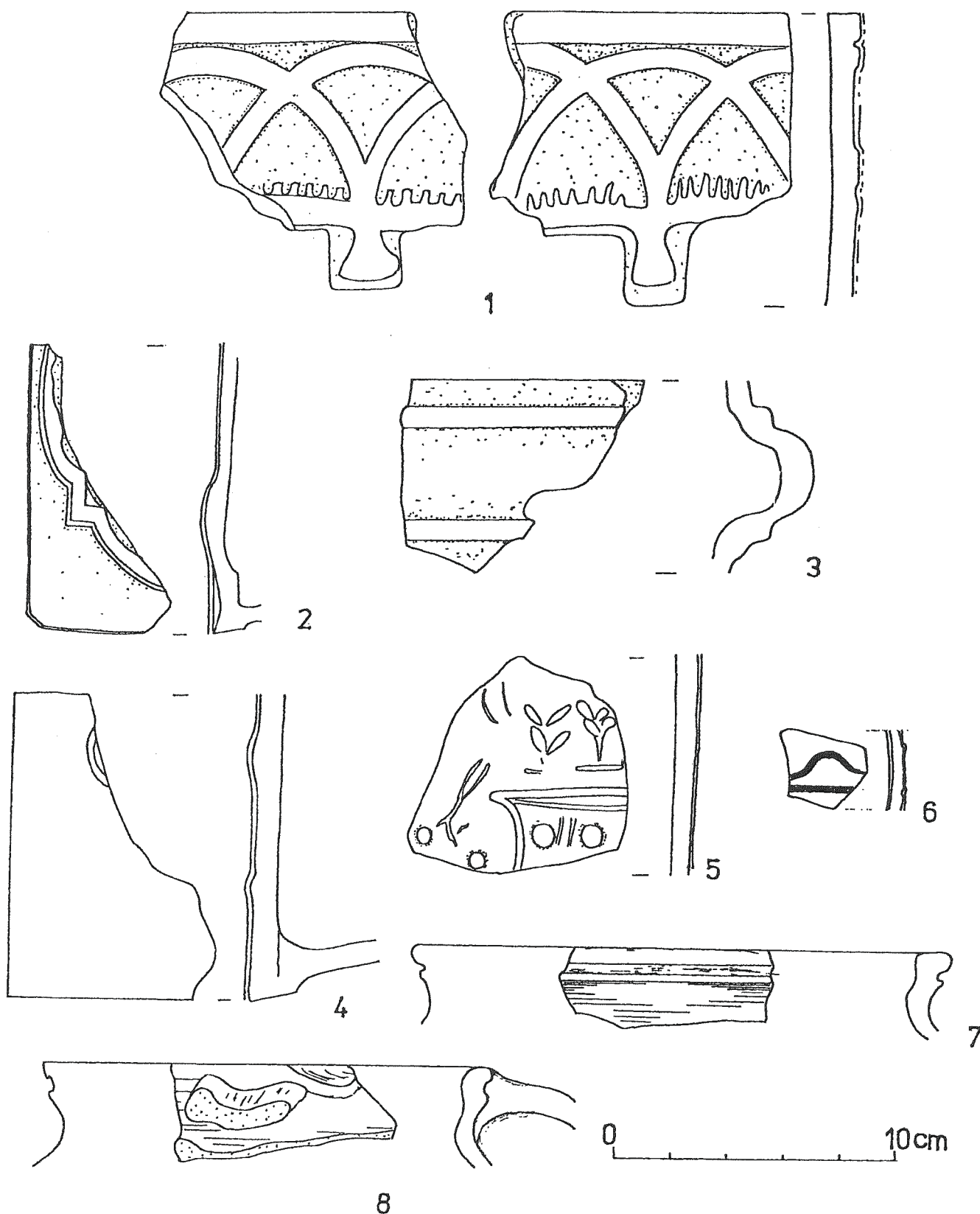

Рис. 6. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop V/2000 – profile E, W i N: a – warstwa orna; b – szaroczarna ziemia z zaprawą i gruzem; c – żółtoszara ziemia; d – szarożółta ziemia; e – żółtoszara ziemia z gruzem kamiennym; f – wkop fundamentowy (szadobeżowa, gliniasta ziemia); g – brązowoszara ziemia; h – szarożółta ziemia z zaprawą i drobnym gruzem; i – rumosz ceramiczny z niewielką ilością ziemi; j – szarożółta ziemia z ceramiką; k – żółta ziemia z szarymi smugami; l – cielec (żółta, plastyczna glina)

Abb. 6. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben V/2000 – W und E – Profil: a – Ackerschicht; b – grauschwarze Erde mit Mörtel und Schutt; c – gelbgraue Erde; d – graugelbe Erde; e – gelbgraue Erde mit Steinschutt; f – Fundamentgraben (graublaue, lehmige Erde); g – braungraue Erde; h – graugelbe Erde mit Mörtel und kleinem Schutt; i – Keramikscherben mit kleiner Erdebeimischung; j – graugelbe Erde mit Keramik; k – gelbe Erde mit schwarzen Streifen; l – gewachsener Boden (gelbes plastisches Lehm)

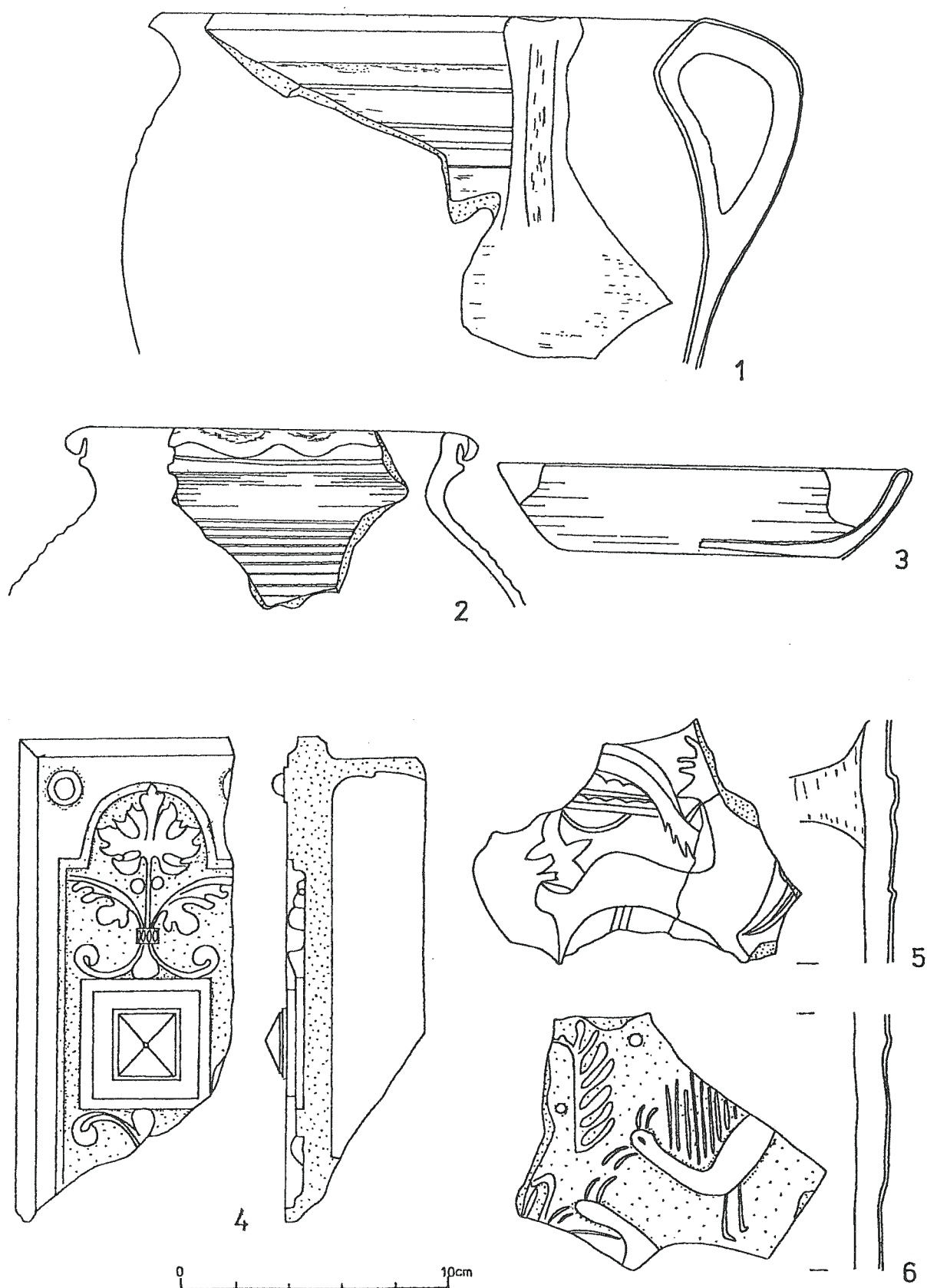
Рис. 6. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп V/2000 – разрез E, W и N: a – пахотный слой; b – серо-черная земля с раствором и строительным мусором; c – желто-серая земля; d – серо-желтая земля; e – желто-серая земля с мусором из камней; f – ров фундамента (серо-бежевая глинистая земля); g – коричнево-серая земля; h – серо-желтая земля с раствором и мелким строительным мусором; i – обломки керамики с небольшим количеством земли; j – серо-желтая земля с керамикой; k – желтая земля с серыми прослойками; l – материк (желтая пластическая глина)

Tabl. I. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop I/2000. Wybór materiału z: warstwy 3 (1–5); zasypiska piwnicy (6–8)

Taf. I. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben I/2000. Materialauswahl aus: Schicht 3 (1–5); Zuschüttung des Kellers (6–8)

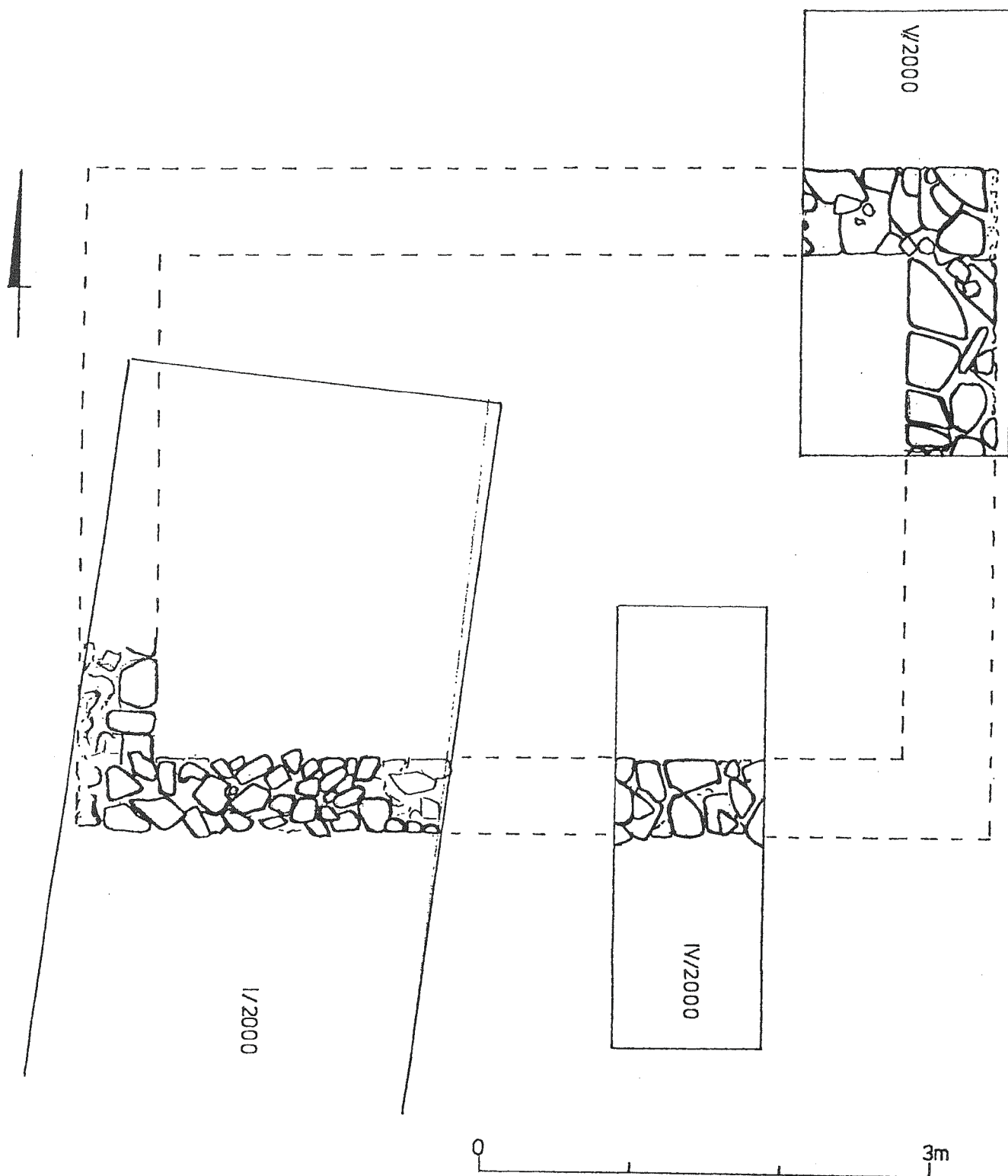
Табл. I. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп I/2000. Выборка материала из: слоя 3 (1–5); заполнения погреба (6–8)

Tabl. II. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop I/2000. Wybór materiału z: zasypiska piwnicy (1, 3, 4); warstwy 3 (2, 5, 6)

Taf. II. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben I/2000. Materialauswahl aus: Zuschüttung des Kellers (1, 3, 4); von der Schicht 3 (2, 5, 6)

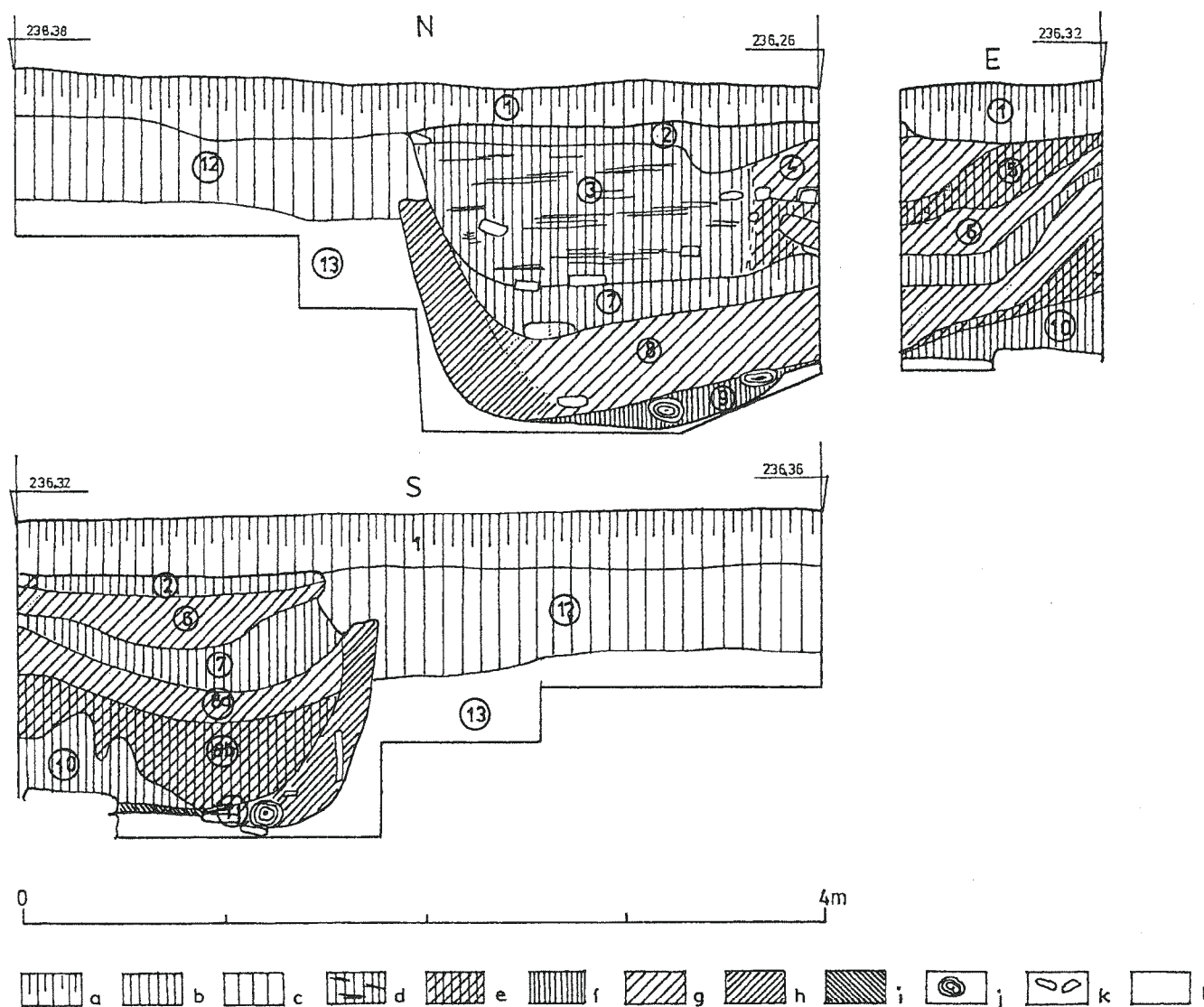
Табл. II. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп I/2000. Выборка материала из: заполнения погреба (1, 3, 4); слоя 3 (2, 5, 6)

Ryc. 7. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Rzut poziomy odsłoniętych na głębokości około 1 m murów kamiennej piwnicy

Abb. 7. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Grundrisse der ca. 1 m tief freigelegten Mauer des Steinkellers

Рис. 7. Стжижов, повятовый город, пам. 22. План выявленных на глубине около 1 м стен каменного погреба

Ryc. 8. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop II/2000 – profile N, S i E: a – warstwa orna; b – żółtokanarkowa, luźna ziemia; c – zwięzła, szadobeżowa ziemia; d – szarozółta ziemia z drobnymi węgielkami; e – żółtoszarobrazowa ziemia; f – szarobrunatna ziemia; g – ciemnoszara ziemia; h – szadopielata ziemia; i – fragmenty belek drewnianych; j – kamienie; k – calec (żółta, plastyczna glina)

Abb. 8. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben II/2000 N, S, und E – Profil: a – Ackerschicht; b – kanariengelbe, lockere Erde; c – dichte graubraune Erde; d – graugelbe Erde mit kleinen Kohlenstücken; e – graubraune Erde; f – graubraune Erde; g – dunkelgraue Erde; h – graue Erde; i – hölzerne Balkenfragmente; j – Steine; k – gewachsener Boden (gelbes plastisches Lehm)

Рис. 8. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп II/2000 – разрез N, S и E: a – пахотный слой; b – желто-лимонная земля; c – плотная серо-бежевая земля; d – серо-желтая земля с мелкими угольками; e – желто-серо-коричневая земля; f – серо-коричневая земля; g – темно-серая земля; h – серо-пепельная земля; i – фрагменты деревянных бревен; j – камни; k – материк (желтая пластическая глина)

ca ma 10 m długości, 4 szerokości i 2,5 m wysokości. Wykonana jest z cienkich płyt kamiennych, układanych starannie na zaprawie wapienno-piaskowej, podobnie jak niewielka przybudówka do dawnej oficyny oraz odsłonięta w obecnych wykopach archeologicznych piwniczka. Od strony południo-

wej, znajduje się obecnie zsyp na ziemniaki, ale zwracają uwagę starannie wykonane nadproże, wskazujące na istnienie tutaj pierwotnego wejścia do piwnicy. J. Malczewski (1995), uważa ją za pozostałość XVI wiecznego dworu obronnego.

- Ryc. 9. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Fragment planu katastralnego Żarnowej z rejonem dworu z roku 1851. Archiwum Państwowe w Rzeszowie, zespół map katastralnych
- Abb. 9. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben I/2000 Fragment des Katasterplans von Żarnowa mit der Umgebung des Hofhauses aus 1851. Staatsarchiv in Rzeszów, Abteilung für Katasterkarten
- Рис. 9. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Фрагмент кадастрового плана Жарновой с районом усадьбы в 1851 г. Государственный архив в Жешове, фонд кадастровых карт

III. ANALIZA MATERIAŁU

W trakcie badań archeologicznych przeprowadzonych w roku 2000 na stanowisku 22 w Strzyżowie pozyskano 1644 artefaktów – 1548 fragmentów naczyń tradycyjnych, 13 fragmentów naczyń kamionkowych, 2 talerze fajansowe, 4 fragmenty szkła, 64 fragmenty kafli (w tym 6 samych kołnierzy), 1 płytkę posadzkową, 9 dachówek oraz 2 fragmenty żelazne. Szczegółowy rozkład tego materiału i jego ogólną pozycję chronologiczną przedstawiłem w zestawieniach 1–3, przy czym zestawienie 1 stanowi uporządkowany według wykopów i warstw inwentarz zabytków, zestawienie 2 przedstawia rozkład tegoż materiału w układzie chronologicznym, a w zestawieniu 3 ograniczam się do samej ceramiki naczyniowej i jej rozkładu chronologicznego z podziałem na poszczególne frakcje oraz rodzaj surowca i wypału. Tutaj ograniczę się więc do ogólnej charakterystyki poszczególnych grup materiału oraz określenia ich pozycji chronologicznej i przytoczenia najbliższych analogii.

Pod względem rodzaju surowca i sposobu wypału widoczna jest kolosalna dominacja ceramiki wykonanej z gliny

żelazistej i wypalanej w atmosferze utleniającej (tzw. ceramika „ceglasta”) – ponad 92%, ceramika „siwa” (wypalona w atmosferze redukcyjnej, głównie z glin żelazistych) stanowi 5%, a ceramika „biała” wykonana z glinki kaolinitowej, wypalanej w atmosferze utleniającej niecałe 3%. Ogromna przewaga ceramiki ceglastej widoczna jest we wszystkich wyróżnionych tutaj okresach chronologicznych ale największa w późnym średniowieczu. Z kolei ceramika biała występuje dopiero od wieku XVI (głównie w warstwach związanych z 2 połową XVI i 1 połową XVII wieku).

Z racji istniejącego tutaj zespołu dworskiego i związaną z tym obecnością różnego rodzaju obiektów, na przebadanym fragmencie stanowiska mieliśmy do czynienia głównie z warstwami destrukcyjnymi i zasypiskami, a co za tym idzie materiałem przemieszonym. Jak już zaznaczyłem wcześniej przy omawianiu stratygrafii, natrafiono również na nienaruszoną warstwę użytkową, ale nie zawierającą jednak żadnego materiału archeologicznego. Najwięcej, w miarę zwartego chronologicznie materiału (późne średniowiecze i wiek XVI)

pozyskano z otoczenia kamiennej piwnicy w wykopie V/2000 (warstwa 9 i 10). Na 1107 fragmentów ceramiki z tych warstw ponad 88% to ceramika ewidentnie późnośredniowieczna oraz z przełomu XV i XVI wieku. Pozostałą część zakwalifikowano jako materiał z XVI oraz z przełomu XVI i XVII wiek (ceramika z glazurą, niektóre formy wylewów, patelnia z oliwkową glazurą oraz ceramika biała, w tym malowana brązową farbą). Za najmłodszy element w tym zbiorze, uznałem ceramikę białą, malowaną brązową farbą, która np. w Rzeszowie masowo występowała w 2 połowie XVI i 1 połowie XVII wieku (S. Czopek, A. Lubelczyk 1993, s. 45). Stosunkowo duży jej udział w materiale z w/w warstw, skłonnym byłbym uznać jako dowód stratygrafii odwróconej. Ostatnio uzyskałem jednak informacje (porównaj przypis 2), które likwidują tę dużą rozpiętość chronologiczną materiału. Okazuje się, że na terenie Słowacji, już w wieku XIII

i w późnym średniowieczu, spotyka się często ten sposób zdobienia ale tylko na dzbanach. Wydaje się, że także w naszym przypadku, pozyskane fragmenty białej ceramiki malowanej, stanowią niemal wyłącznie pozostałości dzbanów.

Natomiast odsłonięte piwnice mają prawdopodobnie XVI-wieczną metrykę ale zasypane zostały znacznie później. W przypadku kamiennej piwnicy 1, nastąpiło to dopiero na przełomie XIX i XX wieku, stąd w jej zasypisku mamy materiał od późnego średniowiecza po wiek XIX. Podobny charakter mają również warstwy, zalegające nad koroną murów, przybierające często formę leja. Niewykluczone, że w tym przypadku mamy do czynienia z wkopami „rabunkowymi”, w celu pozyskania surowca kamiennego.

Przejdziemy teraz do pobieżnego omówienia poszczególnych kategorii zabytków w wyróżnionych okresach chronologicznych. Pełne rozeznanie dają nam zestawienia 1–3.

Zestawienie 1. Strzyżów, miasto powiatowe, stanowisko 22. Rozkład materiału w obiektach i warstwach.

	Wykop I				Wykop II		Wykop III		Wykop IV			Wykop V					Razem
	Warstwa orna	Piwnica	Wkop	Warstwa 6	Warstwa orna	Obiekt 2	Warstwa orna	Warstwa 2	Warstwa 3	Warstwa 6	Warstwa 7	Piwnica	Warstwa 7	Warstwa 9	Warstwa 10	Wkop fund.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
A. Późne średniowiecze Oraz XV/XVI w.																	1068
1. Garnki																	
a. krawędzie t. 4a						4								12			16
b. krawędzie t. 4b						1											1
c. krawędzie t. 4c	2	2	2			2	1	1				1	2	82	5	1	101
d. krawędzie t. 4/5	2					3								16			21
e. krawędzie faliste			1			1											2
2. Misy																	
a. krawędzie ścięte						1											1
b. krawędzie wywinięte														1			1
c. krawędzie z żeberkiem						2								2			4
d. krawędzie zgrubiałe														2			2
3. Dzbany																	
a. wylewy	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
b. brzuśce ceglaste																	
b ₁ , bez ornamentu	9		3			12					10			688			722
b ₂ , z ornamentem	2		1			2					2			91	3		101
c. brzuśce siwaki						5					5			3			13
d. dna	1		2			7		1					2	68		1	82
4. pokrywki	1																1
B. Wiek XVI i XVI/XVII																	382
1. Garnki																	
a. krawędzie od t. 4a	1					2								2			5
b. krawędzie t. 5						7								10	1		18
c. krawędzie t. 7						2								1			3
d. krawędzie t. 8						1								4			5
e. garnki z uchem	1		1			1	1							4			8
f. kubki	1					1											2
g. inne garnki			1			1						2		1			5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
2. Misy																	
a. z krawędzią wywiniętą						1								1			2
b. z krawędzią zagiętą						8											8
c. z krawędzią zaokrągloną			1			1											2
d. misy stożkowate	1													1			2
e. z kołnierzem skośnym														3	1		4
f. ze stojącym kołnierzem														1			1
3. Patelnie																	
a. wylewy i brzuśce						3								1			4
b. nóżki													1				1
4. Talerze z ornamentem falistym	1					3											4
5. Dzbany																	
a. wylewy						1								5			6
b. szerokie ucha		1	2			4							1	7	1		16
c. brzuśce																	
c ₁ . z orn. żłobków		1	1		1	23						1	1	8	1		37
c ₂ . z orn. malowanym (ceramika biała)				1		2								11			14
c ₃ . brzuśce – siwaki			1		1	6					–	1		13		1	23
c ₄ . bez orn. i glazury (ceglaste i białe)			1		2	88	5	1	1	2	–	2	9	12	24	4	151
c ₅ . brzuśce glazurowane			1		1	8	1		4	1		2		1	1		20
d ₁ . dna (ceglaste i białe)			2		1	9					1			5	1		19
d ₂ . dna – siwaki					1	1								5			7
6. Pokrywki						4											4
7. Kafle																	
a. z wypukłą kopułą				1?													1
b. z ornamentem „gomółkowym”			2														2
c. z orn. fantazyjnym			3														3
d. sterczyny piecowe	1																1
e. kołnierze kafla				3													3
8. Przedmioty metalowe				–		1											1
C. XVII–XVIII wiek	123																
1. garnki																	
a. wylewy glazurowane	3	1	1														5
b. wylewy bez glazury	1	1	1														3
c. szyjki garnków			1														1
d ₁ . brzuśce z polewą	7		4				1		–	–							12
d ₂ . brzuśce bez polewy	12	10	10				2		1	2							37
e. ucha																	1
f. dna	2	1	6?			2											11
2. Misy																	
a. z krawędzią wywiniętą	1		1														2
b. półkuliste			1														1
c. dna mis			5														5
3. Patelnie		1	1														2
4. Talerze	2		1				1										4
5. Kafle																	
a. płaskie z zieloną glazurą	1	2	18				1										22
b. płaskie z ornamentem stylizowanym		1															1
c. z plastyczną bordiurką		2	8														10
d. płaskie bez glazury	1	–	2														3
e. kołnierze kafla		1	1														2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
6. Przedmioty metalowe			1														1
D. XIX–XX wiek																	71
1. Garnki																	
a. wylewy		4															4
b. brzuśce		14															14
c. dna		3															3
d. ucha		1															1
2. Misy		2															2
3. Doniczki		1															1
4. Kamionka	3	10															13
5. Fajans, porcelana		1										1					2
6. Dachówka	8											1					9
7. Szkło		2				1						1					4
8. Kafle																	
a. stylizowane		2															2
b. gzymsowe		3															3
c. ćwierćwałki		3	7														10
d. kołnierze kafli	2																2
9. Płytki posadzkowe	1																1
Razem																	1644

Zestawienie 2. Strzyżów, miasto powiatowe, stanowisko. 22. Rozkład materiału z badań w roku 2000 w układzie chronologicznym.

Chronologia	Wylewy	Szyjki	Brzuśce	Dna	Pokrywki	Ucha	Nóżki patelni	Kamionka	Fajans	Kafle	Kołnierze kafli	Płytki posadz.	Dachówka	Szkło	Przedmioty żelazne	Razem	%
Średniowiecze	141	–	20	16	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	177	10,7
XV–XVI w. *	8	–	816	66	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	891	54
XVI w.	56	2	161	21	4	15	1	–	–	2	–	–	–	–	–	262	16
XVI/XVII w.	11	1	90	5	–	4	–	–	–	5	3	–	–	–	1	120	7,5
XVII–XVIII w.	16	1	50	16	–	1	–	–	–	36	2	–	–	–	1	123	7,5
XIX–XX w.	6	–	14	4	–	1	–	13	2	15	2	1	9	4	–	71	4,3
Razem	238	4	1151	128	5	21	1	13	2	58	7	1	9	4	2	1644	
%	14,5	śląd	70	7,5	śląd	1,5	śląd	1	śląd	3,5	śląd	śląd	1	śląd	śląd		100

Zestawienie 3. Strzyżów, miasto powiatowe, stanowisko 22. Rozkład materiału ceramicznego (bez kafli, kamionki i fajansu) z badań w roku 2000 w układzie chronologicznym.

Chronologia	Wylewy			Szyjki			Brzuśce			Dna			Ucha			Pokrywki			Nóżki patelni			Razem			%
	c	s	b	c	s	b	c	s	b	c	s	b	c	s	b	c	s	b	c	s	b	c	s	b	
Średniowiecze	141			–			20			16			–			–			–			177			11,5
XV–XVI w.	136	5	–	–	–	–	18	2	–	16	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	170	7	–	57,5
	8			–			816			66			–			1			–			891			
	8	–		–	–	–	809	7	–	65	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	883	8	–	
XVI w.	56			2			161			21			15			4			1			260			17
	49	5	2	1	1	–	133	22	6	14	6	1	15	–	–	3	1	–	1	–	–	216	35	9	
XVI/XVII	11			1			90			5			4			–			–			111			7
	7	–	4	1	–	–	53	17	20	3	1	1	3	–	1	–	–	–	–	–	–	67	18	26	
XVII–XVIII w.	16			1			50			16			1			–			–			84			5,5
	13	2	1	1	–	–	36	11	3	15	–	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	66	13	5	
XIX–XX w.	6			–			14			4			1			–			–			25			1,5
	6	–	–	–	–	–	13	1	–	4	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	24	1	–	
Razem	238			4			1151			128			21			5			1			1548			100
	219	12	7	3	1	–	1062	60	29	117	8	3	20	–	1	4	1	–	1	–	–	1426	82	40	
%	92	5	3	75	25	–	92,3	5,2	2,5	91,4	6,2	2,4	95	–	5	80	20	–	100	–	–	92,2	5,2	2,6	

c – ceramika „ceglasta”

s – ceramika „siwa”

b – ceramika biała

A. CERAMIKA ŚREDNIOWIECZNA ORAZ Z PRZEŁOMU XV I XVI WIEKU

Ma ona prawie 70% udział w całym materiale (1068 fragmenty ceramiki), przy czym 177 fragmenty zakwalifikowano jako ewidentnie późnośredniowieczne (charakterystyczne wylewy garnków i mis, grubsze i mniej starannie wykonane brzuśce oraz dna naczyń. Zdecydowaną większość materiału późnośredniowiecznego pozyskano z warstwy 9 i 10 w wykopie V/2000, ale znajdowano go również w późniejszych warstwach i wkopach. Ponad 95% tego zbioru wykonana została z glin żelazistych i dobrze wypalona w atmosferze utleniającej na kolor ceglasty, ceglasto-szary lub ceglastobrazowy. Powierzchnie naczyń są starannie obtoczone, pokryte często ornamentem dookólnych żłobków. Na powierzchni naczyń niejednokrotnie występują plamy o nieregularnym obrysie, świadczące o stosowaniu zabiegu hartowania naczyń, który polegał na zanurzaniu, nie wystygniętych jeszcze naczyń, w roztworze wykonanym z żytniej maki i ponownym ich wypaleniu (A. Wałow 1979, s. 65).

Prawie 5% stanowią natomiast fragmenty naczyń barwy szarej, które były wypalane w atmosferze redukcyjnej. Nie występują natomiast naczynia z białej glinki kaolinitowej. Tak olbrzymia przewaga w tym czasie ceramiki „ceglastej” jest charakterystyczna dla całej południowej Polski (A. Wałow 1979, s. 65).

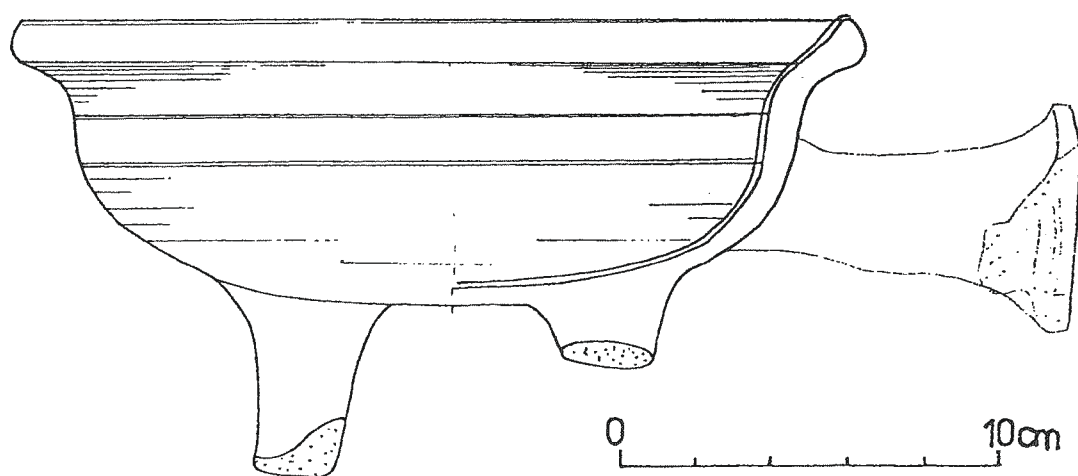
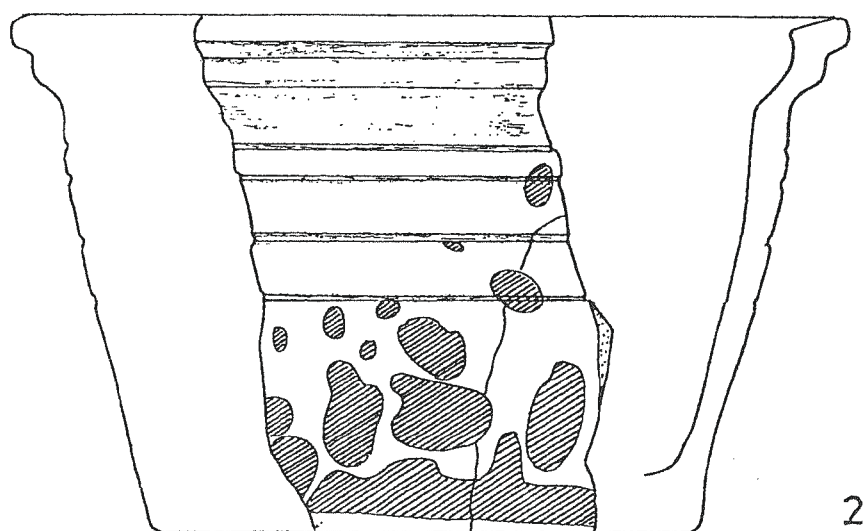
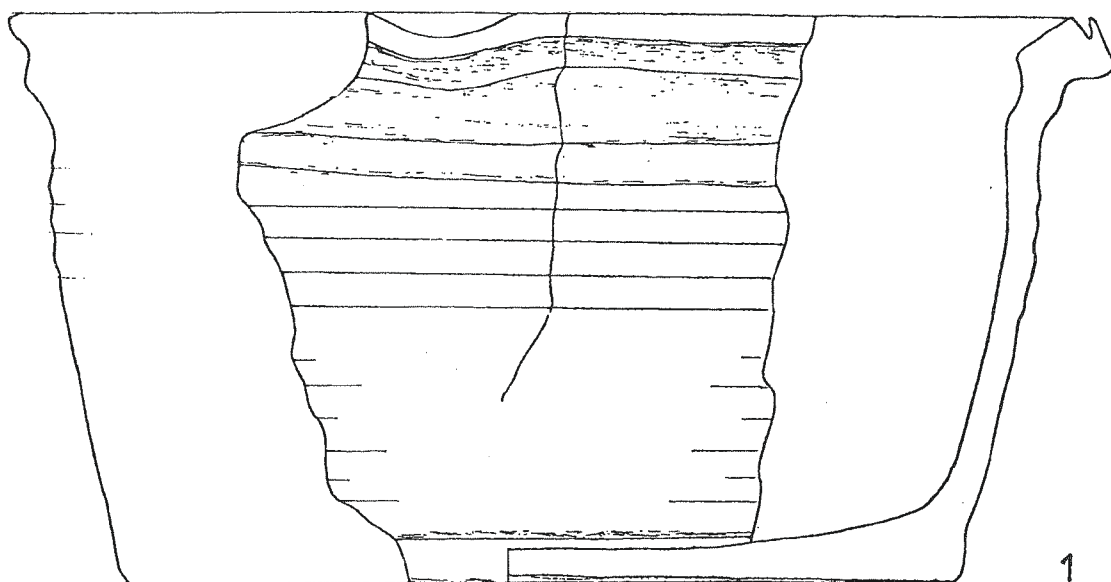
Udział poszczególnych form naczyń i ich frakcję w obrębie tego zespołu przedstawia zestawienie 1–3. Duże rozdrobnienie materiału nie pozwala przeprowadzić dogłębnej analizy typologicznej. Najistotniejsze do określenia chronologii są oczywiście wylewy naczyń i fragmenty ornamentowane. Wyróżnić tutaj można następujące rodzaje i formy naczyń:

1. Garnki o profilowanym kołnierzu, z charakterystycznym ostrym żeberkiem – typ 4a–c (tabl. IV 1, 3, 6–10; V 1, 3, 5; VI 7–9; VII 1. 9) według podziału A. Wałow (1979, tabl. V), przy czym widoczna jest olbrzymia przewaga odmiany 4c tj. z krawędzią poziomo ściętą. Ten typ krawędzi występuje powszechnie, szczególnie w Polsce południowej, od 2 połowy XIII do końca XV wieku (A. Wałow 1979, s. 76 i nast.). Bliższe analogie znane są z Biecza (T. Ślawnski 1961), Łańcuta (M. Drewko 1962, s. 632–634), Będziemysła (A. Lubelczyk 1994, s. 76) i Rzeszowa (S. Czopek, A. Lubelczyk 1993, s. 19).
2. Garnki o krawędziach przejściowych między typem 4a i 5 (bliższe jednak typowi 5), o trochę łagodniej zaznaczonym żeberku (tabl. V 6; VI 1, 2; VII 2, 3). Należy je datować jak wyżej.
3. Garnki o kołnierzu zbliżonym do typu 4, ale z krawędzią uformowaną faliście (tabl. II 2; VII 5). Występować mogą zarówno w późnym średniowieczu, jak i w trochę zmienionej postaci w okresach młodszych (XVI–XVII wiek).
4. Garnki o krawędziach typu 7 w podziale A. Wałow (1979, tabl. VI), z wywiniętą pogrubioną krawędzią wylewu i zaznaczonym wrębem na pokrywce, współwystępują często z typem 4, a na Mazowszu i w północnej Polsce stanowią formę dominującą. Przeżywają się one jednak jeszcze w wieku XVI (A. Wałow 1979, s. 78 i nast.), stąd 1 okaz znaleziony w warstwie 9 zaliczam do omawianego okresu, a inne 2 fragmenty z obiektu 2, datuję na wiek XVI.
5. Misy z krawędzią uformowaną podobnie jak u garnków typu 4 (tabl. III 1–2). Posiadają one dość grube ścianki, jeden z nich ma uformowany dzióbek, a drugi z kolei nosi ślady hartowania. Wystąpiły one wraz z innym materiałem późnośredniowiecznym w wykopie V/2000 (warstwa 9) oraz w obiekcie 2. Odpowiadają one typowi I według podziału A. Wałow i datowane są przez nią na XIV i XV wiek (A. Wałow 1979, tabl. II, s. 84).
6. Misa z krawędzią wywiniętą i łagodnie wysklepionych ściankach, bez glazury, pochodząca również z warstwy 9 w wykopie V/2000. Odpowiada ona typowi II wydzielonemu przez A. Wałow dla materiału krakowskiego, który datuje ona już na wiek XVI (1979, tabl. II, s. 84), chociaż spotkać je można niekiedy w warstwach z wieku XV (Kielce, Nowy Korczyn – por. A. Wałow 1979, s. 84).
7. Misy z krawędzią zgrubiałą jak w typie V Wałow (1979, tabl. II) – wystąpiły wraz z innym materiałem późnośredniowiecznym w wykopie V/2000 (warstwa 9).
8. Dzbany – na obecnym etapie analizy do okresu późnośredniowiecznego zaliczyłem tylko 3 masywniejsze ucha, ale prawdopodobnie część szerokich uch, a także wylewów dzbanów, które zaliczyłem już do następnego okresu, może pochodzić jeszcze z późnego średniowiecza, jak chociażby szerokie ucho zdobione rzędem zagłębień. Ten sposób zdobienia uch spotyka się w późnym średniowieczu w Krakowie (A. Wałow 1979, s. 88).
9. Pokrywka. Do tego okresu zaliczyłem tylko 1 egzemplarz, znaleziony w warstwie ornej w wykopie I/2000.

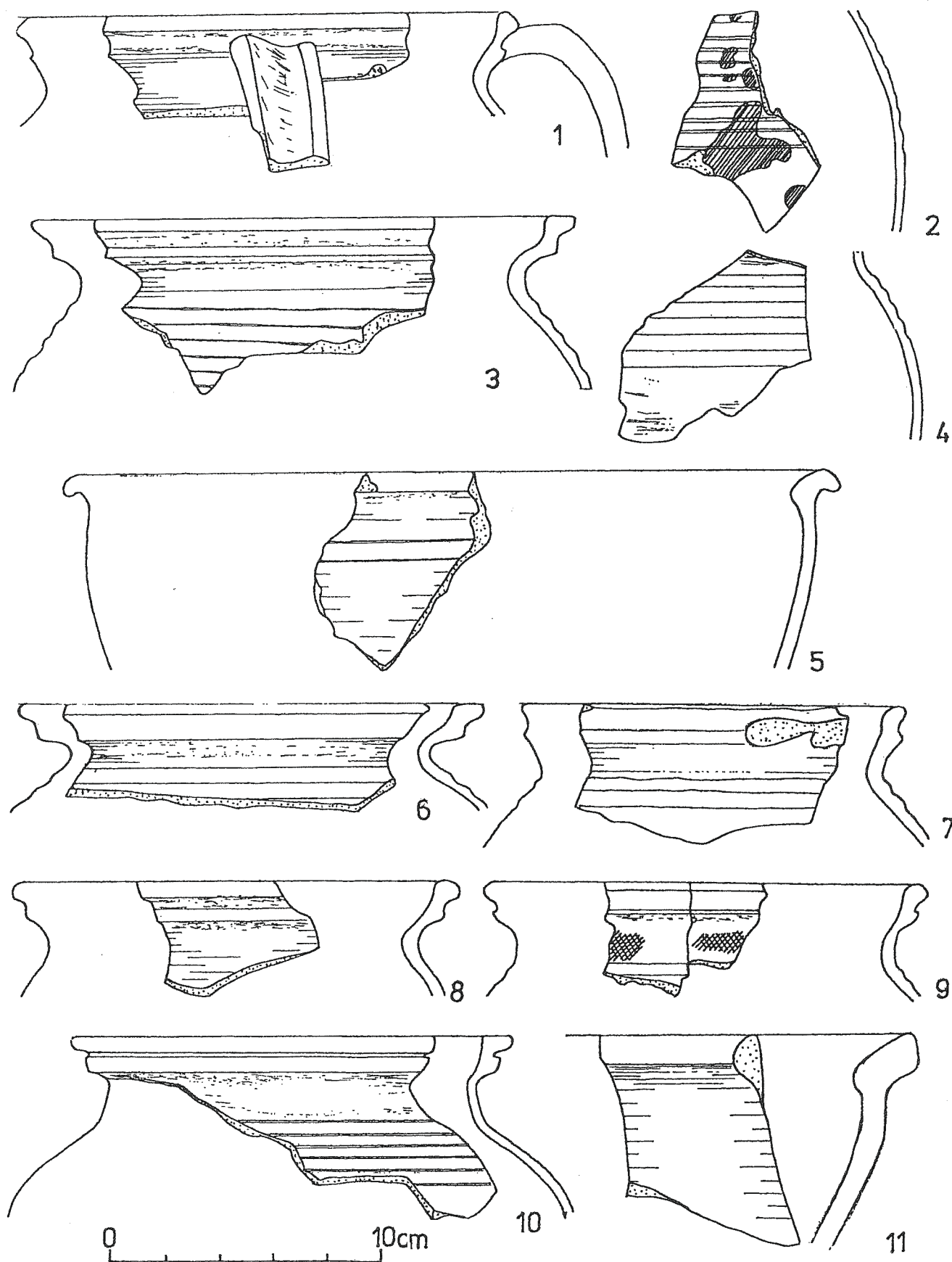
B. WIEK XVI ORAZ PRZEŁOM XVI I XVII WIEKU

Z okresu tego pozyskano 381 fragmentów ceramiki i kafla. Materiał ten wystąpił we wszystkich wykopach ale najbardziej zwarty chronologicznie materiał pozyskano z obiektu 2 w wykopie II/2000. Nie wychodzi on zasadniczo poza ramy XVI wieku. Dość sporo było w nim ceramiki późnośredniowiecznej, przy braku materiału ewidentnie XVII wiecznego. Podobnie, jak w przypadku zespołu średniowiecznego, także w tej grupie chronologicznej, mamy do czynienia z pewnym czynnikiem subiektywnym przy określaniu chronologii. Oprócz

zabytków, które z całą pewnością datować można na wiek XVI (kafla, niektóre fragmenty wylewów garnków, mis i dzbanów) lub przełom XVI i XVII wieku, mamy całkiem pokaźną ilość materiału, który może być wcześniejszy. Mam tu na myśli chociażby wylewy garnków bez polewy o formie wywodzącej się od typu 4a, 5, 7 i 8 A. Wałow, szerokie ucha i wylewy dzbanów oraz brzuśce naczyń bez glazury. W tym ostatnim przypadku, brzuśce cienkościenne, bardzo dobrze wypalone określałem jako XVI-wieczne, a grubsze fragmenty zaliczałem do

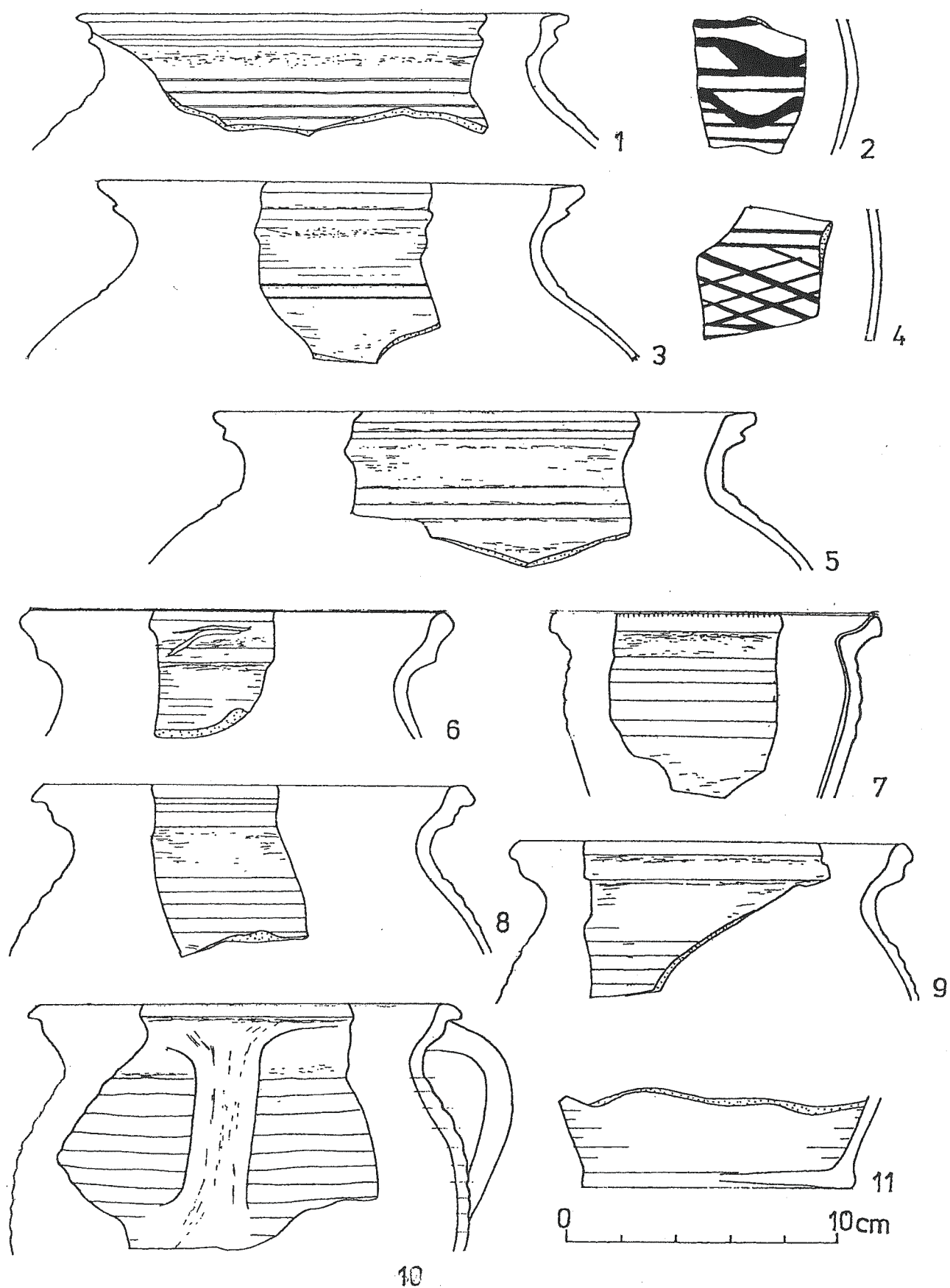
Tabl. III. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop V/2000. Wybór ceramiki z warstwy 9
 Taf. III. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben V/2000 Keramikauswahl von der Schicht 9
 Табл. III. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп V/2000. Выборка керамики из слоя 9

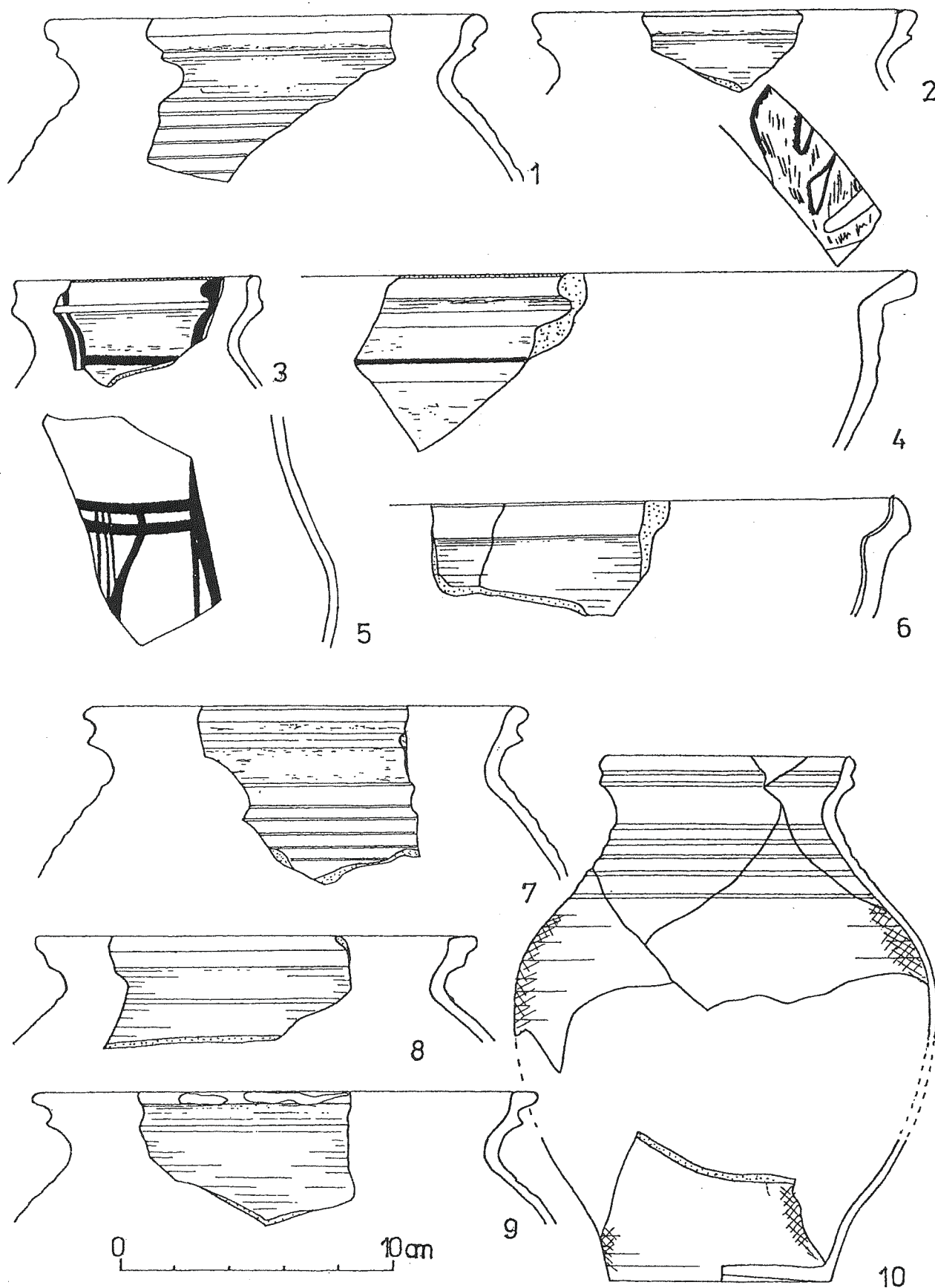
Tabl. IV. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop V/2000. Wybór ceramiki z warstwy 9

Taf. IV. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben V/2000 Keramikauswahl von der Schicht 9

Табл. IV. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп V/2000. Выборка керамики из слоя 9

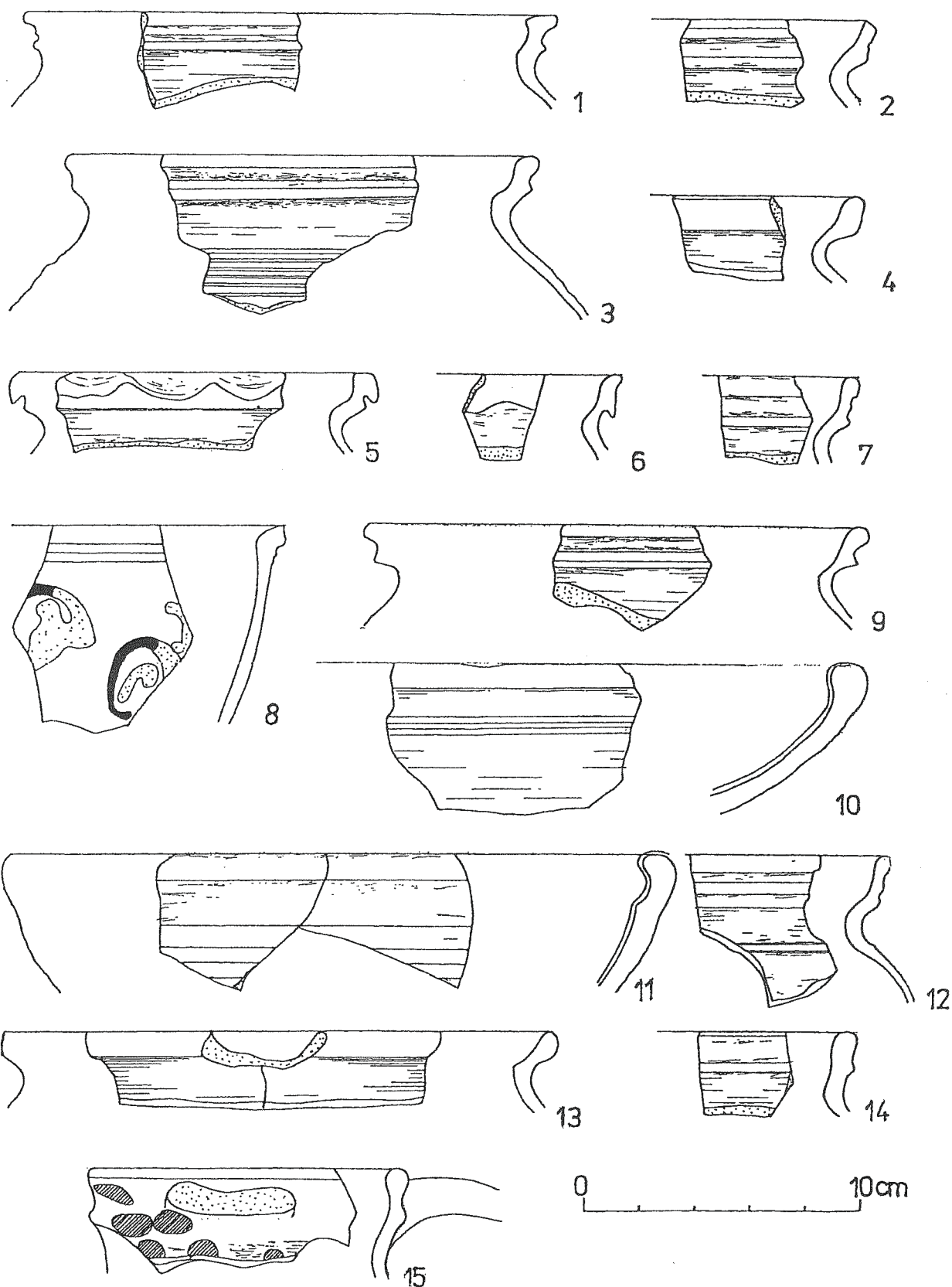
Tabl. V. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop V/00. Wybór ceramiki z warstwy 9
 Taf. V. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben V/2000 Keramikauswahl von der Schicht 9
 Табл. V. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп V/2000. Выборка керамики из слоя 9

Tabl. VI. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wykop V/00. Wybór ceramiki z warstwy 9

Taf. VI. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Einschnittsgraben V/2000 Keramikauswahl von der Schicht 9

Табл. VI. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Раскоп V/2000. Выборка керамики из слоя 9

Tabl. VII. Strzyżów, miasto powiatowe, stan. 22. Wybór ceramiki z obiektu 2 w wykopie II/01 (2–15) oraz z warstwy 2 w wykopie III/01 (1)
 Taf. VII. Strzyżów, Kreisstadt, Fundstelle 22. Keramikauswahl aus dem Objekt 2 im Einschnittsgraben II/01 (2–15) und von der Schicht 2 im Einschnittsgraben III/01 (1)
 Табл. VII. Стжижов, повятовый город, пам. 22. Выборка керамики из объекта 2 в раскопе II/2001 (2–15) и из слоя 2 в раскопе III/2001 (1)

późnego średniowiecza. Sporą rolę odgrywała również ogólna chronologia warstwy lub obiektu. Przejdę teraz do przeglądu podstawowych form i typów zabytków zaliczonych do tego okresu:

1. Niewielki fragment kafla, bez glazury, prawdopodobnie z wypukłą kopułą – znaleziony został w warstwie 6 w wykopie I/2000. Kafle tego typu, powszechnie występują w wieku XVI, zwłaszcza w drugiej jego połowie. Znamy je między innymi z Będziemyśla (S. Czopek 1994, s. 191, ryc. 26) i Rzeszowa (A. Lubelczyk 1988, tabl. LVII 1).
2. 2 fragmenty jednego kafla bez glazury z ornamentem zachodzących kół, imitujących okna „gomółkowe”. Znaleziono one zostały w warstwie zasypiska nad koroną murów piwnicy w wykopie I/2000 (tabl. I 1). Ten typ ornamentu często spotyka się w wieku XVI na kaflach gzymsowych i wieńczących (M. Dąbrowska 1987, s. 132).
3. Fragment koronkowej sterczyny piecowej, znaleziony w warstwie ornej w wykopie I/2000. Jest to typowy element zwieńczenia XVI-wiecznego pieca (J. Olszewska 1969, s. 13).
4. 3 fragmenty kafla z ornamentem fantastycznych zwierząt, które wystąpiły we wkopie nad murem w wykopie I/2000. Również ten typ ornamentu występuje powszechnie w XVI wieku (M. Dąbrowska 1987, s. 132), a w formie zdegenerowanej również na początku XVII wieku (J. Olszewska 1969, s. 15).
5. Garnki o krawędziach pochodnych od typu 4a Wałowej, charakteryzujące się mniej wydatnym żeberkiem i zaokrągloną krawędzią wylewu – 2 fragmenty tego typu znalezione zostały w obiekcie 2 (tabl. VII 3, 14).
6. Garnki o krawędziach typu 5 A. Wałowej (1979, tabl. 5), charakteryzujące się dobrze wyodrębnionym kołnierzem i mocno zaznaczonym wrębem na pokrywkę. Pozyskano je z obiektu 2 (tabl. VII 7, 12) oraz warstwy 9 i 10 w wykopie V/2000. Generalnie występują one w wieku XVI (Kraków, Warszawa, Rzeszów) ale niekiedy również wraz z materiałem z wieku XV (Korzwia, Nowy Korczyn – patrz. A. Wałowy 197, s. 79–80).
7. Analogicznie datowane są również garnki typu 8, ale w większości już na wiek XVI (Wałowy 1979, s. 80). W naszym przypadku 4 fragmenty tego typu znalezione zostały wraz z materiałem średniowiecznym (warstwa 9

w wykopie V/2000) i 1 fragment w XVI-wiecznym obiekcie 2 (tabl. VII 4).

8. Garnki o krawędziach typu 7 Wałowej występowały już od połowy XIII wieku i przeżywały się jeszcze w początkach wieku XVI (A. Wałowy 1979, s. 78–79), stąd 1 fragment tego typu z warstwy 9 w wykopie V/2000 zaliczyłem do późnego średniowiecza, a 2 fragmenty z obiektu 2 do garneków XVI-wiecznych.
9. Misa z krawędzią wywiniętą i łagodnie wysklepionych ściankach znaleziona została w XVI-wiecznym obiekcie 2 (tabl. IV 5). Tak też są one datowane w większości przypadków na najbliższym terenie. Odpowiadają one typowi II A. Wałowy (1979, tabl. II, s. 84).
10. Misy z wyodrębnionym kołnierzem zagiętym do wewnątrz (tabl. VII 11) – wszystkie pochodzą z XVI-wiecznego obiektu 2 w wykopie II/2000.
11. Nieliczne były misy z krawędzią zaokrągloną (tabl. VII 10), misy stożkowate oraz misy z wyodrębnionym, pionowym kołnierzem. Spotyka się je często w naszym regionie zarówno w warstwach z XVI, jak i XVII wieku.
12. Patelnie. Wylewy, brzuśce i nóżki naczyń tego typu wystąpiły zarówno w XVI-wiecznym obiekcie 2, jak również w warstwie 9 z wykopu V/2000 (tabl. III 3), w której większość stanowił ewidentnie późnośredniowieczny materiał. Ten ostatni egzemplarz udało się nawet wykleić. Posiada on oliwkową polewę dobrej jakości.
13. Talerze z zieloną polewą i ornamentem falistym na jego brzegu. Znaleziono zostały w warstwie ornej w wykopie I/2000 oraz w obiekcie 2. Ten rodzaj talerzy, spotyka się często zarówno w XVI, jak i XVII wieku (S. Czopek, A. Lubelczyk 1993, s. 42).
14. Dzbany. Wylewy szerokie ucha tych naczyń znajdowano zarówno w warstwach zasypiskowych, jak również w XVI-wiecznym obiekcie 2 (tabl. VII 15), a także wraz z materiałem późnośredniowiecznym (tabl. VI 3, 5, 10). W tej grupie spotyka się również fragmenty dzbanów wykonanych z białej glinki, zdobionych ornamentem malowanym brązową farbą. W oparciu o materiał rzeszowski i inne analogie z Polski południowo-wschodniej, ceramikę malowaną datuje się głównie na 2 połowę XVI i 1 połowę XVII wieku (S. Czopek, A. Lubelczyk 1993, s. 45 i nast.), ale jak wspominałem wielokrotnie ornament ten, szczególnie na dzbanach pojawia się o wiele wcześniej.

C. CERAMIKA Z XVII I XVIII WIEKU

Podobne jak w okresach poprzednich, w wielu wypadkach mamy do czynienia z materiałem datowanym w szerszych ramach chronologicznych, stąd często podstawą do włączenia ich do poszczególnych ram chronologicznych jest ogólna chronologia warstwy lub obiektu.

Materiał z tego zakresu czasowego pozyskano z wykopów I–IV/2000. Szczegółowy wykaz zamieszczony jest w zestawieniu 1. Bliżej zajmę się tylko bardziej charakterystycznym materiałem, będącym podstawą datowania warstw.

1. Płaskie, nie zdobione kafle z zieloną glazurą, typowe dla wieku XVII (A. Lubelczyk 1992, s. 64) lub takie

same bez glazury. Przejście płytki kafla w kołnierz łagodny.

2. J.w. lecz ze stylizowanym ornamentem roślinnym (tabl. I 4, 5).
3. Kafle o płaskiej, mocno podciętej od strony kołnierza płytce, często z ornamentem plastycznej i profilowanej ramki (kartuszem – tabl. I 2). Kafle tego typu w dużej ilości występowały w XVIII wiecznych nawarstwieniach Rzeszowa (A. Lubelczyk 1980, s. 66), z tym że posiadają one białą, a nie zieloną, jak nasze glazurę.
4. Garnki o typowo wymodelowanych dla wieku XVII i XVIII kołnierzach (łagodnie profilowane z lekkim zgru-

bieniem powyżej szyjki (tabl. I 7, 8; II 1; S. Czopek, A. Lubelczyk 1993, s.33 i nast.)

Ponadto do tego okresu zaliczyć można szereg innych form mających szersze ramy chronologiczne (misy stożko-

wate, półkuliste i z krawędzią wywiniętą, patelnie oraz talerze). Tak więc na okres od połowy wieku XVII do końca XVIII wieku zaliczyć można 123 artefakty.

D. CERAMIKA I KAFLE Z XIX I XX WIEKU

Do tego okresu zaliczono 71 artefaktów – fragmentów naczyń ceramicznych, kamionkowych i fajansowych, kafle, płytki posadzkowe, dachówki i butelki. Materiał ten pochodzi wyłącznie z warstwy ornej i zasypiska odkrytej piwnicy kamiennej. Najmłodszymi elementami tego zbioru są fragmenty doniczek, naczyń kamionkowych fajansowych oraz dachówki (z cegielni z Bieździedzy koło. Ja-

śla³). Wśród kafli zwracają uwagę liczne kafle gzymsowe i ćwierćwałki pokryte kiepską, białą polewą, a także piękny kafel bez glazury zdobiony w stylu historycznym (tabl. I 4).

³ Z racji, że w 1870 roku powstała duża cegielnia w pobliskim Dobrzeczkowie, sądzę, że dachówka ta pochodzi z obiektu rozebranego najpóźniej na początku XX wieku).

IV. PODSUMOWANIE

Wyżej przedstawiłem najważniejsze wyniki przeprowadzonych w roku 2000 badań archeologicznych na stan. 22 w Strzyżowie, omawiając 2 odkryte piwnice (murowaną z wykopu I, IV i V oraz drewnianą z wykopu II. Badania te, chociaż w bardzo ograniczonym zakresie, pozwoliły również rozróżnić stratygrafię stanowiska. Największym zaskoczeniem było natrafienie na warstwę rumoszu ceramicznego z późnego średniowiecza, przy niewielkim udziale młodszego materiału. Z powierzchni około 2 m² pozyskano ponad tysiąc fragmentów ceramiki. Ceramika ta odznacza się wysokim poziomem technologicznym. Ścianki naczyń są cienkościennie, dobrze obtoczone i wypalone. Często naczynia te posiadają szare plamy, świadczące o stosowaniu zabiegu hartowania, który polegał na zanurzeniu wypalonych naczyń w roztworze z żytniej mąki, niekiedy z dodatkiem kwasu burowego i ponownym ich wypalaniu (A. Wałowcy 1979, s. 65). Wszystko to świadczy o istnieniu tutaj w późnym średniowieczu jakiegoś ważniejszego ośrodka.

Późnośredniowieczne źródła pisane wspominają o istnieniu w pobliżu Strzyżowa wsi Niziny (J. Wyrozumski 1980, s. 121, 139), które bezsprzecznie należy łączyć z otoczeniem naszego dworu, gdyż wskazuje na to materiał powierzchniowy, znajdujący się na szerszej przestrzeni, na południe od dworu. Właścicielami tej wsi w późnym średniowieczu i częściowo w wieku XVI byli Machowscy herbu

Abdank. Posiadali oni także szereg innych wsi we wschodniej części powiatu Strzyżowskiego (m. in. Niebylec, Jawornik i Nową Wieś). Pozostawiali oni jednak, jak się wydaje w cieniu innego rodu szlacheckiego, jakim byli Strzyżowscy, zamieszkujący, znajdujący się po przeciwnej stronie Wisłoka dwór w Godowej. W tym kontekście zasadne jest pytanie o relacje obydwu rodów i znajdujących się w ich władaniu dworów – w Nizinach i Godowej.

Jak już wspomniałem na wstępie, na stanowisku nr 22 w Strzyżowie, reprezentowanych jest kilka poziomów chronologicznych – oprócz dworu nowożytnego i średniowiecznego, związanego z nieistniejącą dziś wsią Niziny, mamy materiał archeologiczny (powierzchniowy) poświadczający istnienie osady wczesnośredniowiecznej (XI–XIII wiek) oraz śladowo reprezentowane osadnictwo pradziejowe.

Właśnie obecność materiału wczesnośredniowiecznego może stać się przyczynkiem do nowego spojrzenia na rozprzestrzenianie się osadnictwa wczesnośredniowiecznego w rejonie Strzyżowa. Do tej pory, z tego rejonu znane były tylko pojedyncze stanowiska wczesnośredniowieczne. Tak więc, badania archeologiczne na stanowisku nr 22 są wielce obiecujące, co w połączeniu z istniejącymi zagrożeniami (erozja, głęboka orka i możliwość zabudowy) wskazuje na konieczność dalszych badań wykopaliskowych na tym stanowisku.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Czopek S.
1994 <i>Renesansowe kafle z Będziemyśla</i> , [w] <i>Garncarstwo i kalfarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych</i> , Rzeszów, s. 95–120.	Lubelczyk A.
1988 <i>Rzeszów. Wyniki badań archeologicznych na Starym Mieście w 1987 roku</i> , msp w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.
Czopek S., Lubelczyk A.
1993 <i>Ceramika rzeszowska XIV–XVIII wiek</i> , Rzeszów.	Malczewski J.
1995 <i>Studium ochrony wartości kulturowych i krajobrazu dla miasta i gminy Strzyżów</i> , msp – Służba Ochrony Zabytków – Delegatura w Rzeszowie.
Dąbrowska M.
1987 <i>Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku</i> , Wrocław.	Olszewska J.
1969 <i>Zabytkowe kafle muzeum w Jarosławiu</i> , Rzeszów.
Drewno M.
1962 <i>Średniowieczny gródek strażniczy w Łańcutie</i> , „Światowit”, t. 24, s. 629–638.	Ślawnicki T.
1961 <i>Z przeszłości garncarstwa w Bieczu</i> , „Polska Sztuka Ludowa”, R. 15, s. 215–228.

Wałowcy A.

1979 *Późnośredniowieczne garncarstwo krakowskie w świetle źródeł archeologicznych*, „MA”, t. 19, s. 5–151.

Wyrozumski J.

1980 *Miasta regionu strzyżowskiego*, [w] *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic*, Rzeszów, s. 111–150.

Antoni Lubelczyk

Bericht über die archäologischen Grabungsarbeiten, die 2000 auf der Fundstelle 22 in Strzyżów durchgeführt wurden

Zusammenfassung

Im Jahre 2000 hat man die Rettungs – und Erkundungsgrabungen auf der Fundstelle 22 in Strzyżów (bis 1970 Żarnowa), die sich im Bereich eines mittelalterlichen Gutshofes befindet (der heutige Stand stammt aus dem Umbruch des XVIII und XIX Jhs.), aufgenommen. Die Fundstelle ist auf dem einer Landzunge ähnelnden Hang des Berges „Góra Żarnowska”, der an dieser Stelle in eine ausgedehnte, Landzunge übergeht, die in Richtung der Flußbiegung von Wisłoka herabsinkt, lokalisiert. (Abb. 1).

Die Fundstelle wurde (1995) von J. Malczewski, bei der Bearbeitung der konservatorischen Anordnungen zum Nutzungsplan der Gemeinde Strzyżów freigelegt. Schon damals hat er seine Aufmerksamkeit auf die sich unter der Scheune und im Garten befindenden großen steinernen Keller gelenkt, die er für Überbleibsel eines noch älteren Objektes hielt. Diese Annahme, so scheint es, kann durch die von ihm dargestellten alten Karten und Katasterpläne (Die Landkarte von Miejsce und der Katasterplan aus dem Jahr 1851) bestätigt werden.

Infolge der von dem Autor dieses Berichts durchgeführten Geländebegehungen vom verifikatorischen Charakter hat man den Umfang der Fundstelle, die heutzutage über 6ha Fläche umfasst, beträchtlich erweitert. Außer den einzelnen Keramikfragmenten aus der Urzeit (Trichterbecherkultur und Przeworsk – Kultur) explorierte man reichliches Material aus dem frühen und späten Mittelalter, das ein Grund dafür sein kann, das Problem der Besiedlung des Strzyżów – Hügellandes (Pogórze Strzyżowskie) im frühen und späten Mittelalter aus einer anderen Sicht zu betrachten.

Im Laufe dieser Forschungssaison hat man vor allem das Gelände hinter dem ehemaligen Hinterhaus (heutiger Stall) erforscht, wo auf der Oberfläche das spätmittelalterliche Material zu finden war und immer wieder große Steine ausgepflügt werden. Man erforschte das Gebiet von 41qm, wobei man 2 Objekte (Keller) freilegte.

Das Objekt 1 ist ein in den Einschnittsgräben I, IV und V/2000 freigelegter steinerner Keller (Abb. 3, 7) dessen Innengröße 5x3,40 m und die Mauerdicke von 40 bis 60 cm betrug. Es sind nur dessen unteren Teile (Fundamente bis auf die Höhe von 80–100 cm) erhalten geblieben, die Mauer-

krone wurde meistens 100–120 cm tief freigelegt. Dieser Keller war aus ziemlich dünnen (4–6 cm) Sandsteinplatten gemauert. Im unteren Teil waren die Sandsteine ohne Mörtel aufeinander gelegt, wobei man im oberen Teil den Kalkmörtel verwendet hat. Von Innen war die Fläche sorgfältig geglättet, und von Außen uneben. In allen Einschnittsgräben war das Kellerinnere mit dunkelgrauer Erde mit Mörtel und Steinschutt zugeschüttet, in der das vom späten Mittelalter bis in den Umbruch des XIX und XX Jhs. datierte Material zu treffen war (Tafel I 6–8: II 1, 3, 4: vergl. Auch die Zusammenstellung 1). Über der Kellermauer hat man die trichterförmigen mit der grau- gelb- braunen Erde samt Steinschutt gefüllten Einschnittsgräben festgestellt. Hier fand man das vom späten Mittelalter bis in das XVII Jh. datierte Material. Es ist auch nicht auszuschließen, dass dieses Material in eine jüngere Zeit zu datieren ist, denn diese Einschnittsgräben konnten auch räuberischen Charakter haben (auf der Suche nach dem Steinmaterial).

Es scheint, dass der Keller im XVI Jh. entstand und nach 1899 zu existieren aufhörte, was auch der Katasterplan von diesem Jahr widerspiegelt. Wichtig ist auch die Tatsache, dass der Keller im Einschnittsgraben V/2000 die Schichten 9 und 10 mit sehr reichhaltigem spätmittelalterlichen und späteren XV/XVI Material durchschnitten. Dieses sich durch hohe Qualität auszeichnende Material zeugt von der Wichtigkeit des sich hier im späten Mittelalter befindenden Gutshofes, vermutlich vom Verteidigungscharakter. Die schriftlichen Quellen lassen dieses Objekt mit dem Gutshof und dem heute nicht mehr existierenden Dorf Niziny, die schon von J. Długosz (einer der ältesten polnischen Chronisten) erwähnt wurden, verbinden.

Das Objekt 2, das in dem Einschnittsgraben II/2000 freigelegt wurde, bildet ein kleiner vermutlich mit Holz eingefasster Keller, was ein tiefer schmaler Einschnittsgraben, der die Objektzuschüttung vom gewachsenen Boden abgrenzt, sowie auch Überreste loser Balken ahnen lassen. (Abb. 8.). In der Zuschüttung dieses Kellers trat das vom späten Mittelalter bis in den Umbruch des XVI und XVII Jhs. datierte Material auf (Taf. VII).

Итоги археологических исследований памятника 22 в Стжижове в 2000 г.

Резюме

В 2000 году начаты охранные раскопки на памятнике 22 в Стжижове (до 1970 г. Жарнова), который находится на территории средневекового поместья (настоящие постройки относятся к рубежу XVIII и XIX в.в.). Памятник расположен на мысовидном склоне «Жарновской горы», которая в этом месте переходит в широкий покатый мыс в направлении колена Вислока (рис. 1). Открыт Й. Мальчевским (1995) в ходе геодезических работ при составлении плана застройки гмины Стжижов. В то время его внимание привлекли большие каменные подвалы под овином и в огороде, которые представлялись остатками более ранних сооружений. Эту гипотезу, казалось бы, подтверждают предоставленные им старые карты и кадастровые планы (карта Менга и кадастровый план 1851 г.).

В результате предпринятых позднее автором настоящего сообщения верификационных исследований значительно расширена территория памятника, который охватывает площадь более 6 га. Кроме единичных фрагментов праисторической керамики (культура воронковидных сосудов и пшеворская) обнаружен обильный материал раннего и позднего средневековья, который, возможно, позволит в ином свете увидеть процесс заселения Стжижовского погорья в раннем и позднем средневековье.

В течение настоящего полевого сезона сконцентрировали внимание на районе за древней хозяйственной постройкой (сейчас это конюшня), где на поверхности выступал позднесредневековый материал и постоянно выпахиваемые большие камни. Исследована поверхность площадью 41 м², где выявлено 2 объекта (погреб).

Объект 1 – каменный погреб, очертания которого зафиксированы в раскопах I, IV и 5/2000 (рис. 3, 7). Его внутренние размеры 5 x 3,40 м, толщина стен от 40 до 60 см. Сохранилась только нижняя часть (фундамент) объекта на высоту 80–100 см., венец стен

обнаружен, в основном, на глубине 100–120 см. Погреб облицован относительно тонкими плитами песчаника, толщиной 4–6 см. В нижней части эти камни уложены в сухую, а в верхней – на известковом растворе. Изнутри поверхность стен была тщательно зашлифована, извне – частично. Во всех раскопах погреб были засыпаны темно-серой землей с кусками раствора и строительного мусора. В этом заполнении выступал вещевой материал от позднего средневековья до рубежа XIX и XX вв. (Табл. I 6-8; II 1,3, 4; сравни также свод 1). Наряду с этим под стенами погреб замечены воронковидные перекопы, заполненные серо-коричневой землей со строительным мусором. Здесь обнаружен материал от позднего средневековья до XVIII в. Однако, не исключено, что их следует датировать довольно поздно, поскольку они могут быть «грабительскими шурфами», сделанными в поисках камня.

Предполагаем, что этот погреб возник еще в 16 веке и был уничтожен после 1899 г., что отражено в кадастровом плане этого же времени. Важно также и то, что данный объект перерезал в раскопе V/2000 слой № 9 и 10 с многочисленным материалом позднесредневековым и рубежа XV и XVI вв. Этот материал, характеризующийся хорошим качеством, свидетельствует о высоком ранге существующего здесь в позднем средневековье поместья, имеющего, скорее всего, оборонительный характер. Письменные источники позволяют отождествлять это поместье с усадьбой и несуществующей уже деревней Низины, о которых вспоминает Я. Длугош.

Объект 2 – выявленный в раскопе II/2000 – это небольшой погребок, выложенный деревом, о чем свидетельствует глубокий и узкий шурф, отделяющий заполнение объекта от материка (рис.8), и остатки единичных бревен. В заполнении погребка выступал материал от позднего средневековья до рубежа XVI и XVII веков (табл. VII).